

ISSN

0463-6309

motaris

LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS

1978

5

rugėjis
spalis

T U R I N Y S

S. Valiukienė	M. Pečkauskaitė žmogus ir auklėtoja	2
S. Vilkauja	Šatrijos Raganos literatūrinis palikimas	8
S. G.	Mes bandėme sekti jos pėdomis	9
Šatrijos Ragana	Kaip būdavo seniau	10
Šatrijos Ragana	Rudens diena	13
I. Malėnas	M. Pečkauskaitės gimn. įsteigimas	15
S. Yla	Prisimenu ir aš	17
A. Pakalniškis	Iš jauno mokytojo dienoraščio	20
J. Narūnė	Naują klasę besteigiant	22
D. Narutaitė	Mano mokytojai	23
V. Lozoraitienė	Prisiminimai	24
Vaz Vi	Ko aš nepamirštu	25
N. Kulpavičienė	Mokslo dienos	26

ILIUSTRACIJOS

M. Plavskis	Marija Pečkauskaitė	1
T. Kulakauskas	Mergaitė	7
A. Kučas	Dainos	11
J. Liolys	Iliustracija	13

“MOTERIS” LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS 1978 m. Nr. 5 (125)

NORA KULPAVIČIENĖ — *redaktorė*

S. GIRDAUSKIENĖ — *lituanistė*, **Z. DIDŽBALIENĖ** — *korektorė*

I. KAIRIENĖ — *skyriaus vedėja*, **L. MURAUSKIENĖ** — *skyriaus vedėja*

BRONĖ PABEDINSKIENĖ — *administratorė*, **A. KUOLIENĖ** — *ekspeditorė*

LEIDŽIA KANADOS LIETUVIŲ KATALIKŲ MOTERŲ DRAUGIJA

Redakcijos ir administracijos adresas: 1011 College St., Toronto, Ont. M6H 1A8, Canada

Spaudė “Tėviškės Žiburių” spaustuvė, 2185 Stavebank Rd., Mississauga, Ont. L5C 1T3.

Prenumerata metams \$7.00, garbės prenumerata — \$10.00.

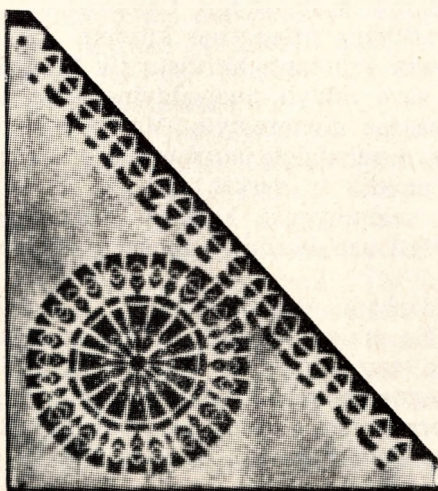
Viršelis — aukštaitiškas audinys

Jei nėra kitaip susitarta, gautąją medžiagą, kaip straipsnius, nuotraukas ir kt. redakcija negrąžina ir taiso bei tvarko savo nuožiūra.

“MOTERIS” Lithuanian Women’s Magazine. 1978. No. 5 (125)

Printed by “Lights of Homeland” in Mississauga, Ont.

Marija
Pečkauskaitė –
Šatrijos–Ragana

(1877 – 1930)

MARIJA PEČKAUSKAITĖ

ŽMOGUS IR

AUKLĖTOJA

SALOMEJA VALIUKIENĖ

Marija Pečkauskaitė labiausiai vertinama yra už grožinės literatūros palikimą. Mažiau pažįstamas mums yra šios šviesios moters pedagoginis ir visuomeninis darbas. Nors per visą jos gyvenimą rašytoja ir auklėtoja ėjo ranka rankon, savo pajėgiausius metus ji atidavė pedagoginiam darbui, tikėdama, kad juo labiausiai galės pasitarnauti savo žmonėms.

Marija Pečkauskaitė buvo pirmagimė dukra lenkiškąją kultūrą prisiėmusioje Žemaitijos bajorų šeimoje. Dėl jos tikslios gimimo datos įvairūs šaltiniai nesutaria: vienur sakoma, kad ji bimusį 1877 metais, kitur — 1878-aisiais m. vasario mėn. 24 d. (senuoju stiliumi) Medingėnų dvare. Pagal gregorijaniškąjį kalendorių tai būtų kovo mėn. 8 d. Tėvas, Anupras Pečkauskas, buvo gudų kilmės; motina, Marija Šniukštaitė, buvo žemaičių bajorė.

Marijos laiminga vaikystė, jos vaizdžiai aprašyta apysakoje „Sename dvare“, prabėgo tėvo paveldėtame Labūnavos dvare. Dėl finansinių sunkumų ji praradus, šeimai teko keltis į iš kunigaikščio Druckij-Lubeckij išsinuomotą Užvenčio dvarą, kuriame prabėgo Marijos graži jaunystė, atsispindinti jos autobiografinėje apysakoje „Viktutė“. Pečkauskų šeimoje augo keturi vaikai — dvi dukros ir du sūnūs — kurių auklėjimu tėvai labai rūpinosi. Vaikų charakterį daugiausia formavo motinos giliai krikščioniška dvasia. Pečkauskų šeimoje vyravo demokratiška, humanistinė nuotaika, kuriai buvo svetimas luomų skirtumas. Vaikams nebuvo draudžiama bendrauti su kaimiečių vaikais, kalbėtis su jais žemaitiškai, nors namie buvo kalbama lenkiškai. Užventyje tėvas turėjo turtingą biblioteką, su daug prenumeruojamų to meto laikraščių ir žurnalų.

Namuose pasirodžiusi, Marija 1892 m. išlaikė egzaminus į Petrapilio šv. Kotrynos gimnazijos 3-čiąją klasę, bet po pusės metų, nepakeldama

miesto drėgno oro, turėjo grįžti namo ir su mokytojais privačiai paruošti gimnazijos kursą. Marijos gyvenimas besimylnčioje šeimoje slinko ramiai ir laimingai. Su seseria Sofija ji padėdavo tėvams šeimininkauti dvare, o laisvalaikius skirdavo mokslui, literatūrai ir muzikai, parodydama daug gabumų menams. Šeimos iškiepintas socialinio atsakingumo jausmas ją paskatino dar visai jaunutę pradėti mokyti dvaro darbininkus ir jų vaikus skaityti ir rašyti. 1896 m. Marija lankė bitininkystės kursus Varšuvoje. Grįžusi namo, ji įsteigė nemažą bityną, o vėliau išleido keletą knygelių apie bites.

1893/94 m. Marija vedė lenkų kalba dienoraštį, kuriame galima išžūrėti tartum jos viso gyvenimo planą. Tuose lapuose atsispindi šeimos šiltas ryšis ir malonus dvaro gyvenimas su jo senomis tradicijomis. Dienoraštis kalba apie jos meilę lietuvių liaudies dainoms ir muzikai, apie atsisakymą troškimo tapti pianiste dėl to, kad žmonijai galima geriau pasitarnauti dirbant gailestingąją seserimi arba mokytojaujanč. Ją labai žeidė socialinė neteisybė, tarnams daromos skriaudos. Laimingiausia ji jausdavosi atnešdama džiaugsmo kitiems. Jai rodėsi, kad žmogus gali tapti altruistu tik tada, kai išmoksta pats save valdyti. Susivaldymo tema dažnai gvildinama jos dienoraštyje. Marija stengėsi kontroliuoti savo per didelį jautrumą, savo polinkį be pagrindo juoktis ir verksti, stengėsi tvardyti smaguriavimą saldumynais, kuriuos labai mėgo. Romanus skaityti sau leisdavo tik sekmadieniais, kaip pramogą.

Gausėjant darbams ūkyje, jos dienoraštis staiga nutrūksta karšta malda, kurioje ji Dievo nepraso sau nei grožio, nei laimės; ji meldžia išminties, pamaldumo, jėgos pasipriešinti savo blogiems polinkiams, ištvermės ir meilės savo darbui, pagalbos prasmingai praleisti kiekvieną valandą ir savo gyvenimu būti naudinga artimui.

1891 m. Užventyje užsimezgė Marijos gili draugystė su Povilu Višinskiu. Valstiečių sūnus, karštas lietuvis patrijotas, liberalių pažiūrų socialistas, Višinskis, atsisakęs stoti kunigų seminarijon, neteko tėvų materialinės paramos. Jis turėjo savo jėgomis eiti į mokslą, vasarą uždariaudamas mokytojavimu bajorų šeimose. Beruošdamas Marijos brolius gimnazijon, Povilas Višinskis paveikė jos tautinį apsisprendimą ir paragino ją imtis plunksnos. Iki Marija pakankamai išmoko lietuviškai, Višinskis jos raštus vertė iš lenkų kalbos ir siuntinėjo „Varpui“ ir „Ūkininkui“. 1894 m. Višinskiui išvykus studijuoti į Maskvą, jų bičiulystės taša laiškais ir Marijos rašinėlis „Ak, kodėl tavęs čia nėra!“ liudija apie juodu siejusį sentimentą. Marijai jau buvo prigijęs Šatrijos Raganos vardas, jai duotas draugų dėl jos didelių, juodų akių ir vešlių, tamsių plaukų. Laiškuose Višinskis ją vadina Raganėle, Sesute-lelijėle; Marijai Brolelis-dobilėlis buvo didis autoritetas literatūriniais klausimais, su kuriuo ji dalinosi savo mintimis ir ateities svajonėmis. Vasaras Višinskis praleisdavo Užvenčio apylinkėse ir buvo dažnas svečias Pečkauskų šeimoje.

1898 m. mirus Anuprui Pečkauskui, kuris savo vyriausią dukrą ypač lepino, Marijai nelauktai anksti teko susidurti su gyvenimo realybe. Dėl skolų likvidavusi Užvenčio dvarą, šeima turėjo persikelti gyventi į Šiaulius, kad broliai galėtų lankyti gimnaziją. Motina šeiminkavo namie, o Marijai teko tapti duondaviu. Višinskis, jau anksčiau pastebėjęs jos polinkį į pedagogiką, įdiegė Marijai mintį, kad mokytojavimas jai esąs tinkamiausias užsiėmimas. Vienus metus Marija vertėsi privačiomis pamokomis Šiauliuose, o vėliau penkerius metus buvo namų mokytoja Žemaitijos dvaruose. Turėdama nemažai laisvo laiko, ji tada parašė savo dienoraščiu paremtą apysaką „Viktutė“, kuri buvo atspausdinta 1903 m. ir sukėlė didelio susidomėjimo.

1900 m. Marijai teko pergyventi antrą mirtį šeimos rate: septintąją Šiaulių gimnazijos klasę bebaigias, mirė jos talentingas, labai savo dvasia jai artimas brolis Steponas. Anot Vaižganto, toji mirtis taip palaužė Mariją, kad ji nuo to smūgio niekada pilnai nebeatsitiesė. Tų pačių metų pabaigoje jai teko pergyventi rusų žandarų krata, po kurios rašytoja išmoko būti atsargesnė su savo lietuviškais raštais.

1901 m. įvyko svarbus posūkis Marijos lietuviškame gyvenime, Micaičiuose jai susipažinus su kun. Tumu, katalikiškojo „Tėvynės Sargo“ redaktoriumi. Nuo tada jos raštai, iki tol buvę Višinskio talpinami liberalų laikraščiuose, nukrypo į kun. Tumo rankas ir atsidūrė „Tėvynės Sarge“, „Dirvoje-Zinyne“, o vėliau „Vilniaus Žiniose“ Suerzintas Višinskis viename laiške išvadino kunigus juod-sijoniais, kurių saulutė jau leidžiasi. Marija atkirto mylinti visus lietuvius, nepaisant, kokio ilgumo sijonus jie dėvėtų; naudinga ji norinti būti visiems; „Ir su tuo — basta!“, baigė ji savo atsaky-

mą. Nežiūrint to susikirtimo, Višinskis ir toliau koregavo jos raštus. Norėdamas, kad Marija įsigytų rimtą pasiruošimą pedagoginiam darbui, Višinskis išrūpino jai Amerikos Lietuvių Kunigų „Motinėls“ Draugijos stipendiją ir surado jai universitetą Ciuriche, kuris nereikalavo brandos atestato metrikuliacijai. Marija išvyko Šveicarijon studijuoti 1905 m. Ciuriche ji išklauė tris semestrus, o Freiburge — vieną.

Marijai bebūnant Šveicarijoje, 1905 metų pabaigoje Povilas Višinskis veda Oną Mikuckaitę. Dėl sunkių gyvenimo sąlygų sirgęs džiova nuo 1896 metų, 1906 metų pavasarį bendraminčių pastangomis jis buvo siunčiamas gydytis į Meraną. Pakeliui sustojęs lietuviškos spaudos reikalais Tilžėje ir Berlyne, jis peršalo, gavo greitąją džiovą ir, pasirgęs 6 savaites, mirė. Nors jų keliai jau buvo išsiskyrę dėl griežtai skirtingų pažiūrų (tos draugystės irimo užuominos randamos „Viktutėje“), toji mirtis Marijos širdyje turėjo palikti gilų pėdsaką. Apie tai liudija jos tuo metu parašyta impresija „Ant Uetliberg'o“. Šalia rašytojos motinos ir vėliau Foerster'io įtakos Povilas Višinskis buvo viena iš stipriausių formuojančių jėgų jos gyvenime.

Šveicarijoje Marijos gyvenimas nebuvo lengvas; taupant pinigus šeimai remti, jai tekdavo ir pabauditi. Ji buvo labai uoli studentė: klausė pedagogikos, filosofijos, vokiečių, prancūzų ir italų literatūros paskaitų, mokėsi vokiečių ir prancūzų kalbų. Šveicarijoje ji taip pat stengėsi susipažinti su to krašto mokyklų sistema. Bestudijuodama ji dar parašė apysaką „Vincas Stonis“, kuri yra ištisa tėvynės meilės auklėjimo programa, ir „Už tėvynę“, kurioje per ironijos prizmę vaizduojama prieš „litvomanus“ nusistačiusi žemaičių bajorijos dalis.

Ciuriche Marijos pagrindinis mokytojas buvo vokiečių pedagogas ir etikas Friedrich Wilhelm Foerster. Jis aiškiai skyrė kultūrą — vidinio pasaulio apvaldymą, nuo civilizacijos — išorinio pasaulio apvaldymo. Anot jo, XX a. pradžios modernus žmogus su galingos, besielės civilizacijos pagalba pasijungė gamtai, bet pamiršo savo sąžinės, charakterio ir sielos kultūrą. Foerster'is laikė modernaus pasaulio nutolimą nuo krikščionybės žmonijos tragedijos giliausia priežastimi; dvasiniame žmogaus atgimime jis matė žmonijos išsigelbėjimą. Foerster'is laikomas vienu iš pirmaujančių charakterio pedagogikos atstovų. Idealūs charakterio bruožai jam yra tvirtas principų laikymasis, žmogaus žemesniosios prigimties apvaldymas, atsakomybės jausmas už kitus, tvirtumo ir meilės derinys. Žmogiškas ir visuomenines problemas jis siekė spręsti krikščionybės rėmuose.

Foerster'is Marijai padarė ypač didelio įspūdžio dėl savo požiūrio į krikščioniškumą. Jos įgimta, emocinė tikėjimo dovana, išpuoselėta religinėje šeimoje, nebuvo preciziškai suformuota protu. Visa, ką ji jautė ir kuo tikėjo, ji rado Foerster'io tvir-

tinimuose, paremtuose psichologijos ir sociologijos mokslu. Jo įtakoje ji susidarė savo pedagoginę filosofiją ir rašytojos pasaulėžiūrą. Marijos propaguojamas, Foerster'is tapo žinomiausias užsienio pedagogas Lietuvoje. Daugelį jo raštų Marija išvertė į lietuvių kalbą ir jo idėjas pritaikė savo praktiškame pedagogės darbe. Šveicarijoje išbuvusi 4 semestrus, Marija troško grįžti dirbti Lietuvon, dar diplomo negavusi, nes tai jai atrodė nebūtina nei jos literatūrinei kūrybai, nei steigiant mokyklą lietuviškame kaime.

1907 m. grįžusi iš Šveicarijos, kun. Miluko patariama, Marija įsteigė knygyną Vilniuje, tikslu plauti geras lietuviškas knygas. Deja, neturint talento prekybai, po 2 metų jai tą knygyną teko likviduoti. Vilniuje išlaikiusi egzaminus vokiečių kalbos ir literatūros mokytojos teisėms gauti, Marija buvo netrukus pakviesta į Marijampolės "Žiburio" lietuvių mergaičių progimnaziją mokytoja ir bendraučio vedėja.

Su Marijos Pečkauskaitės pedagoginio darbo pradžia baigėsi jos pirmasis grožinės literatūros kūrybos laikotarpis. Eilę metų ji neturėjo laiko atsidėti literatūrai, trokšdama pasitarnauti savo tautiečiams konkrečiu darbu, auklėjant jaunąją kartą. 1907-1920 metų laikotarpyje tepasirodė vienas jos straipsnis 1910 m. "Viltyje" — "Mintys apie daile", kuriame ji išsakė savo estetinę filosofiją, ir 1913 m. Foerster'io veikalo "Jugendlehre" vertimas.

Kaip ir visas kitas XX a. pradžios lietuves moteris-rašytojas, Šatrijos Ragana iškėlė lietuvių tautos atbudimas. Jos visos buvo skatinamos dalyvauti periodinėje spaudoje, kad užpildytų jos puslapius. Jas visas lietuvių literatūrai atrado tas pats žmogus — Povilas Višinskis, tuo būdu padaręs didžiausią nuopelną lietuvių literatūrai, atveddamas į ją Žemaitę, Lazdynų Pelėdą, Bitę ir Šatrijos Ragana.

Nors gyvenimo medžiaga Šatrijos Ragana savo ankstyvajame laikotarpyje mažai skiriasi nuo kitų ano meto moterų rašytojų, bet ji viena težiūri į žmogų ir pasaulį romantikės akimis. Ji — ryškiausia savo luomo, bajoriškosios dvarininkijos, gyvenimo liudininkė, vaizdavusi jį su meile, be kartelio, vyravusio kitų to meto rašytojų-realistų prozoje, kurios stovėjo socialistiniame mūsų tautinio atgimimo sparne. Marija gi atstovavo to judėjimo dešiniąją sparną; jos pažiūros uždėjo žymę ir jos kūrybai. Ji ėjo per gyvenimą tartum pakėlus savo šviesų veidą į žvaigždes ir kūrė optimistinę, giedrią prozą, nukreipdama ją subtilesnio, intelektualiesnio žmogaus dvasinių išgyvenimų vaizdavimo linkme.

"Žiburio" progimnazijoje Marija Pečkauskaitė dirbo nuo 1909 iki 1915 metų, praktikoje pritaikydama Foerster'io idėjas. Jos mokytojavimo kelią aprašė Juozas Tarvydas savo studijoje "Marijos Pečkauskaitės pedagoginė praktika", išspausdintoje "Atheneum" 1934 m. Tas darbas parašytas remiantis jos buvusių mokinių apklausinėjimu ir Pečkauskaitės archyvo Židikuose medžiaga.

Marijos Pečkauskaitės vadovaujamas choras Židikuose, 1917 m.

Marijampolėje Marija dėstė vokiečių ir lietuvių kalbą. Ji buvo daug reikalaujanti, bet labai įdomi ir mėgiama mokytoja. Pirmojoje klasėje išmokiusi mergaites taisyklingai rašyti, antroje klasėje ji stengėsi įpratinti mokines reikšti savo mintis raštu; trečiaisiais metais skaitymų pagalba buvo aiškinaama literatūros istorija; ketvirtoje klasėje jau buvo nagrinėjamos ir vertinamos pasaulinės literatūros veikalų ištraukos. Tų pamokų metu ji stengdavosi ugdyti mokinių meilę visiems menams, gabesnes ragindavo rašyti. Nors ir labai mylėdama savo mokines, ji laikėsi iš tolo, su visomis elgėsi vienuodai. Pradžioje mažosios jos bijodavusios, bet, ištiktos nelaimės ar ligos, visos pajusdavo Marijos motinišką šilumą.

Mokslas be auklėjimo Marijai Pečkauskaitei atrodė namai pastatyti smėlyje. Todėl progimnazijoje ji įvedė savaitines auklėjimo pamokas — psichologinius. Čia ji naudojosi klausyto etikos kurso pas Foerster'į medžiaga ir metodais. Akcentuodama temas, tinkančias besivystančio vaiko asmenybės ugdymui. Pirmokės pirmiausia turėjo išmokti savitvardos, būtinos šeimoje ir mokykloje; antroje klasėje buvo stengiamasi pabudinti socialinio atsakingumo jausmą už platesnę bendruomenę; trečiojoje klasėje buvo ypač daug dėmesio skiriama tėvynės meilei ir charakterio ugdymui; ketvirtaisiais metais Marija stengėsi padėti savo auklėtiniams pilnai suformuoti jų asmenybę.

Marija ragino mergaites kovoti su savo silpnėmis ir ypač ugdyti tvirtą valią, patardavo joms pasirinkti idealu kokią žymią moterį ir sekti jos pavyzdžiu. Valiai ugdyti buvo įvestos specialios pratybos; pamokų ruošimo metu ant stalo sudėtas saldumynus buvo leidžiama valgyti tik darbą užbaigus; ilgai laukto laiško skaitymą tekdavo atidėti; supykus buvo prašoma suskaičiuoti iki 20 prieš duo-

dant atsakymą; už netinkamų žodžių vartojimą tek-
davo atlikti pabaudą ir t.t. Pašnekesio forma vyks-
tančios auklėjimo pamokos davė mokytojai ir auk-
lėtinėms progos sueiti į glaudų kontaktą. J. Tarvy-
do anketą atsakiusios buvusios Marijos mokinės
liudijo, kad tie pasikalbėjimai ir valios pratybos
nulėmė jų charakterio susiformavimą ir davė jų
gyvenimui kryptį.

Eidama "Žiburio" progimnazijos bendrabučio
vedėjos pareigas, Marija stengėsi įgyvendinti iš
Šveicarijos parsivežtą mokinių savivaldos idėją.
Mergaitės pačios nutarė laikytis griežtų higienos
reikalavimų ir smulkiai išdirbtos dienotvarkės, kur
daug laiko buvo skiriama mokslui, bet buvo neuž-
miršta ir laisvalaikio programa. Kas savaitę pasi-
keisdamos, pačios mergaitės eidavo tvarkdarių pa-
reigas. Kas šeštadienį Marija pati darydavo nuo-
dugnią švaros inspekciją ir vesdavo pasikalbėji-
mus, kuriuose būdavo aptariami praktiški dalykai:
drabužių ir kambarių tvarka bei švara, tvarkdarių
pareigos, pagarba mokyklos nuosavybei ir t.t. Ma-
rija Pečkauskaitė pati gyveno bendrabutyje, drau-
ge su mokinėmis valgė, mokė jas žodžiu ir pavyz-
džiu gerų manierų ir mandagumo. Šeštadieniais
mažosiom ji pati šukuodavo plaukus ir pindavo ka-
seles, kas vakarą pati pereidavo miegamuosius, pa-
tinkrindama ar visos gerai apsiklojusios, ar užten-
kamai šilta joms žiemos metu.

Viena iš Marijos buvusių auklėtinių, vėliau pati
tapusi mokytoja, p. Misiukevičienė rašė Tarvydui:
"Lyg meilus saulės spindulys ji gyveno mūsų tar-
pe, kiekvienai duodama savo vidinės šilumos ir
šviesos ir dalijosi su mumis savo džiaugsmu. Mes
visos ją labai mylėjome ir gerbėme. Tik dabar, kai
gyvenimą pažinau, suprantu, kokį turtą mes turė-
jome jos asmenyje."

Dienotvarkė savaitgaliais buvo pakeičiama: ma-
žiau laiko buvo skiriama pamokoms ruošti; po
bendrai lankomų pamaldų mergaitės grupuoda-
vos į auklėjančias pramogas, susirinkimus, ku-
riuose reikėjo ruošti referatus, rašyti protokolus,
diskutuoti, pirmininkauti, tuo būdu išmokstant
parlamentarinių procedūrų ateities visuomeniniam
darbui. Mergaitės buvo skatinamos rinkti folklorą
ir sekmadienio susibūrimų metu jį pademonstruoti.
Pavasari buvo ruošiamos mokyklos viešos šventės
su vaidinimais ir muzikine programa, kurios pa-
ruošimu rūpinosi pati Marija Pečkauskaitė. Ji ypač
atsidėjusi lavino daugiabalsį mergaičių chorą. Kas-
met būdavo iškilingai išleidžiamos absolventės,
apdailintos dovanomis — vertingomis knygomis —
dalyvaujant svečių būriui, kuriame netrūkdavo
įžymių žmonių. Taip Marija Pečkauskaitė davė
pradžią gražioms mergaičių gimnazijų tradicijoms
Lietuvoje.

Kai nuo besiartinančio vokiečių fronto "Žibu-
rio" progimnazija pasitraukė į Trakus, Marija vyko
drauge tęsti savo darbo. Kai vėliau mokykla kėlėsi
į Rusijos gilumoje esantį Tombovą, Marija nutarė
pasilikti Lietuvoje. Jos buvusios auklėtinės, atsi-

dūrusios toli nuo savųjų karo suirutėje, o ypač
užėjus bolševikmečiui, parodė didelį asmenišką
subrendimą, drąsą, susiklausymą ir išlaikė pro-
gimnazijoje pavyzdinę tvarką.

Marija Pečkauskaitė, dideliais vargais prasimu-
šusi pro vokiečių frontą, pasiekė Mažeikių apskri-
tyje esantį Židikų bažnytkaimį, kur sunkiai sirgo
anksčiau pas kun. Bukantą šeimininkavusi jos mo-
tina. Netrukus Marijai teko amžinai užmerkti savo
mylimos motinos akis, kuri, anot Vaižganto, buvo
veik šventa, kantrybės ir išsižadėjimo idealas, visur
ir visada sutinkanti su Dievo valia. 1910 metais
buvo miręs Marijos jaunesnysis brolis Vincas, ant-
rus metus bestudijuojęs agronomiją Vilniuje, kurį
rašytoja pati leido į mokslą. Su vieninteliu likusiu
šeimoms nariu, seserimi Sofija, Marija pasiliko gy-
venti Židikuose visam laikui, nes ten klebonavo jų
šeimoms ištikimas bičiulis kun. Bukantas. Ten ji ne-
trukus įkūrė kaimo mokyklą, kuri po 2 metų buvo
vokiečių valdžios uždaryta. Tada ji slaptaį tęsė
darbą su jaunimo grupėmis. Lietuvai atgavus ne-
priklausomybę, Marija buvo kviečiama perimti
"Žiburio" gimnazijos vadovavimą; deja, gyvenimo
iškankinta, palaužtos sveikatos, ji praktiško peda-
goginio darbo tęsti nebegalėjo.

Kaip ir visą savo gyvenimą, taip ir dabar ji
jautė pareigą būti naudinga. Židikuose ji tapo vi-
suomenininkė ir geroji samarietė pilna to žodžio
prasme, pasišventusi labdaros darbui ir suaugu-
siųjų švietimui. 1921 m. ji įkūrė senelių prieglaudą
ir ambulatoriją; 1925 m. įsigijusi namus, juose
įrengė daktarui butą, už kurį jis turėjo veltui gydy-
ti jos ligonius. Ji tapo įvairių vietos katalikiškų
organizacijų spiritus movens, ruošė labdaros vaka-
rus, loterijas, šelpdavo vargšus maistu, lankydavo
sergančius, rūpinosi našlaičiais, gabesniems suda-
rydama sąlygas mokytis, bažnyčioje reikale pava-
duodavo vargonininką, talkininkaudavo klebonijos
raštinėje.

Marijos trapi sveikata nuolat blogėjo. Kankino
ją nemiga, baisi apatija ir silpnumas; dieną jai rei-
kėdavo ilsėtis bent porą valandų. Nežiūrint to, gy-
venimo saulėlydis buvo jos tikrasis literatūrinės
kūrybos žydėjimo laikotarpis. Jos jaunystės talen-
tas tapo subrandintas gyvenimo patirties. Ekspo-
nuota Vakarų kultūrai ir joje vyraujančioms lite-
ratūrinėms srovėms — simbolizmui ir impresioniz-
mui — dabar ji savo kūriniais davė tokią meninę
formą, kuri patenkino naujojo laikotarpio skaity-
toją, reikalaujantį estetinio grožio ir psichologinės
tiesos. 1920 m. buvo atspausdinta jos simbolinė
drama "Pančiai"; 1922 m. "Skaitymuose" pasirodė
jos reikšmingiausias grožinės literatūros kūrinys
— "Sename dvare", Marijos meilės paminklas savo
motinai; 1924 m. didelio pasisekimo susilaukė jos
subtili vaiko psichologijos iširusioje šeimoje stu-
dija — novelė "Irkos tragedija"; 1925 m. pasirodė
"Mėlynoji mergelė", vaizduojanti vyro ir moters
meilę, kaip taurinančią, amžinos magiškos galios
turinčią jėgą; 1926 m. buvo išspausdinta apysaka

“Anuomet”, vaizduojanti iš perspektyvos spaudos draudimo metus.

Negalėdama praktiškai tęsti pedagogės darbo, Marija Pečkauskaitė tęsė jį raštu. Eilė straipsnių, kurie tilpo daugiausia “Naujojoje Vaidilutėje”, “Ateityje” ir “Moteryje”, vėliau buvo sugrupuoti į jos raštų 6-ąjį tomą “Rimties valandėlės” vardu. 1926 metais buvo išleista jos “Motina-auklėtoja”. Be to, ji nesiliaudama vertė į lietuvių kalbą Foerster'io raštus.

Gaunami honorarai buvo Marijos vienintelis pragyvenimo šaltinis. Ji, kaip ir daugelis mūsų tautos atgimimo darbuotojų laisvojoje Lietuvoje, susilaukė vargingų dienų. Dėl to buvo įsteigta speciali valdžios komisija, kurios paskirtis buvo aprūpinti tuos mūsų tautai nusipelnčius žmones pensijomis. Marijai Pečkauskaitei buvo paskirta 300 litų mėnesiui. Iš pradžių ji tos pensijos bandė griežtai atsisakyti, nes jautėsi pati pajėgianti užsidirbti sau duoną. Tačiau, draugų perkalbėta, apsigalvojus, kiek gero bus galima su tai pinigais padaryti, pensiją priėmė.

Taip pat ji norėjo atsisakyti jai 1928 m. Lietuvos Universiteto Teologijos-Filosofijos Fakulteto suteikto Garbės Daktaro laipsnio. Manydama, kad tą mintį iškėlė Vaižgantas, laišku jį smarkiai apibarė. Kan. Tumas tada buvo Humanitarinių Mokslų Fakulteto docentas ir tame reikale tikrai buvo nieko dėtas. Jis įtikino Mariją, kad šios garbės atsisakyti negalima. Į iškilmes Kaune jai nepajėgiant nuvykti dėl silpnos sveikatos, doktoratas jai buvo įteiktas židikuose jos tuometinio darbų skatintojo ir globėjo prof. Prano Dovydaičio rankomis. Marija Pečkauskaitė tapo apdovanota ir Gedimino ordenu. Apie tai liudija viena nuotrauka, kurioje matome Mariją, pasipuošusią tuo ordenu, šiaip jau labai nemandingai apsirengusią, stovinčią prieš savo kuklaus namo duris. Jos 50 metų sukakčiai pagerbti “Žinijos” Bendrovė išleido jos raštus. Gera žinoti, kad už savo darbą ji susilaukė užtarnautos pagarbos ir meilės dar gyva būdama.

Paskutinius kelis gyvenimo metus Marija Pečkauskaitė sirgo kaulų vėžiu. Ligos parblokštą, lovoje ji vis dar rašė, kol tik jėgos leido. Į gyvenimo pabaigą viename savo laišku ji sako, kad visai yra išmokusi sutikti su Dievo valia, kas anksčiau jai būvę sunku padaryti. Gal būt ji pati suprato, kad gyvenimo saulėlydyje likimas ją privertė eiti jos tikrojo pašaukimo — rašytojos keliu.

Savo ligą Marija priėmė su dideliu stoviškumu ir kantrybe. Ji tarsi ilgėjosi mirties. Paskutinei valandai artėjant, ji norėjo pasilikti viena su savo slauge, su kuria drauge meldėsi. Agonijai rimstant, ji, lyg praregėjusi savo išsiilgtąjį amžinąjį grožį, tarė paskutinius žodžius: “. . . Kiek daug gėlių, Zosele, ir kokios gražios . . .” Tai buvo 1930 metų liepos 24 dieną.

Marijos Pečkauskaitės gyvenimo filosofija yra įpinta jos grožinės literatūros kūriniuose, bet labiausiai yra ryški jos pedagoginiuose raštuose. Jos

“Motina-auklėtoja”, kurios motto gali būti Marijos posakis “Ant motinos kelių stovi pasaulis”, yra kelių vokiečių pedagogų idėjų santrauka; tačiau ji turi aiškų Marijos Pečkauskaitės asmenišką antspaudą. Knyga turi dvi dalis: I. Kūno auklėjimas, kuris yra trumpas kūdikio higienos vadovėlis, ir II. Sielos auklėjimas, kur didžiausias vaidmuo skiriamas šeimai, ypač motinai. Šeima turi suformuoti vaiko charakterį, valią pareiškumą, altruizmą, estetinį jausmą ir religingumą, kuris yra tikrasis dorovės pamatas. Tai yra būtinybė tolimesniam žmogaus auklėjimui mokykloje. Nors “Motinoje-auklėtojoje” nebuvo pasakyta nieko originalaus, knyga yra reikšminga tuo, kad buvo pirmasis tokios rūšies darbas lietuvių kalba.

Tikrasis Marijos Pečkauskaitės gyvenimo uždavinys buvo mergaičių auklėjimas. 1922-26 metais rašyti straipsniai, virtę jos raštų 6-ju tomu, “Rimties valandėlė”, kurios motto gali būti kitas Marijos posakis: “Kokia moteris, toks ir pasaulis”. Autorė tiki į moters vaidmenį visuomenėje, ypač laisvojoje Lietuvoje, kur žmonėms lygios teisės buvo pripažintos dar 1918 m. Ji taip pat tikėjo į moters ypatingą misiją pasaulyje, į žmonijos atgimimą per moterį. Ji ragino mergaites būti vaidilutėmis, pavyzdingomis savo gyvenimo tyrumu, ištikimybė šeimos židiniui, idealizmui, nežiūrint, kad laiko dvasia esanti tam priešinga (tai buvo “roaring twenties” dienos!). Marija nuolat kartojo, kad jaunuolė turi būti pati sau ištikima, ugdyti savo individualumą, turėti savo nuomonę. Ji tvirtino, kad nereikia vaikytis emancipacijos vien dėl to, kad tai madinga, bet patarė tapti emancipuota moterimi, išugdant savo asmenybę. Marija sakėsi nepropaguojanti askezės, nepeikianti nei gražių rūbų, nei madingų šokių, tik ragino moteris viešame gyvenime išlaikyti krikščionišką orumą, likti tvirtos, lyg uola, nemoralumo apsemtame pasaulyje.

Marija Pečkauskaitė buvo idealistinės filosofijos šalininkė. Dvasios tobulinime, religijoje ji matė atsvarą gyvenime vis labiau įsigalinčiam sumaterialėjimui. Religija jai išsprendžia svarbiausias buitines problemas, padeda rasti gyvenimo tikslą, guodžia mėginimų valandomis. Žmogus, kurio siela yra Dievo atspindys, jo dalelė, yra siųstas žemėn užsitarnauti sau amžinąjį gyvenimą; jis gravituoja ne į mirtį, bet į amžiną laimę. Mirtis jai — tikrojo pabudimo valanda. Žemėje viskas tik akimirka, viskas praeina, todėl ir didžiausias skausmas yra pakeliamas. Goethe's žodžiai “Alles Vergaengliche ist nur ein Gleichnis” yra jos “Senojo dvaro” motto.

1910 m. “Viltyje” išspausdintame straipsnyje “Mintys apie daile” Marija Pečkauskaitė stengėsi atsakyti į klausimą, kas yra menas, kokie jo uždaviniai ir ryšiai su gyvenimu. Atmesdama visuomeninę meno paskirtį, Marija akcentavo jo savarankiškumą, nepriklausymą nuo realios tikrovės. “Dailė . . . sako apie tai, kas turi būti, ji nurodo tai, kas nepasiduoda valandos nuomonėms, vieš-

pataujančiai madai, kas yra nepermainoma, kas amžina, kas yra visados tiesa. Dailė į viską žiūri „sub specie aeternitatis“. Ji praskleidžia mistiško pasaulio uždaugą, rodydama mums iš tolo sielą, išsiluosavusią iš medžiagos . . .” Didžiulę reikšmę rašytoja skyrė menininko individualybei, jo saviškai. Menas jai “. . . tai vidurio sielos susijudimo išreiškimas . . . Dailės veikale apsieiškia artisto siela. Juo turtingesnė ta siela, tuo aukščiau stovi veikalas . . .” Marija Pečkauskaitė žiūrėjo į meną, kaip į sąmoningą kūrybinį aktą, suvokdama estetinę jo vertę, todėl pati rūpinosi savo kūrinių menišku įtaigumu, ieškojo naujų išraiškos formų.

Tai tokia labai trumpai suglausta Marijos Pečkauskaitės pedagoginė, gyvenimo ir estetinė filosofija. Visa tai mums atrodo pažįstama ir seniai girdėta dėl to, kad tomis idėjomis buvo persunkta laisvosios Lietuvos mergaičių gimnazijų auklėjimo sistema. Ją paraidžiui sekė Šv. Kazimiero gimnazija Kaune, kurios inspektore buvo Marijos auklėtinė sesuo M. Bernarda; „Žiburys“ nepriklausomoje Lietuvoje tapo valstybine gimnazija su 900 mokinių, kuriai pradžioje vadovavo Marijos artimiausia draugė Janina Kairiūkštytė-Tumėnienė; Marijos Pečkauskaitės Vardo gimnazija Kaune rėmėsi jos

pedagogine sistema. Dauguma „Žiburio“ progimnazijos buvusių auklėtinių pačios pasklido mokytojomis visoje Lietuvoje. Todėl didelė dalis moterų kartos, kurios gimė ir brendo laisvosios Lietuvos laimingu laiku, buvo išauklėtos Marijos Pečkauskaitės idėjų įtakoje.

Marijos Pečkauskaitės jaunystė sutapo su Lietuvos laisvės atgimimo judėjimo metais. Apsisprendimas įsijungti į šį judėjimą nulėmė jos visą ateitį. Minėdami 100 metų gimimo sukaktį, turime būti jai dėkingi ne vien už jos šviesų literatūrinį palikimą, bet ir už tai, kad Lietuvos mokyklose mergaitės buvo ne vien mokslinamos, bet ir auklėjamos, kad joms buvo įdiegti tvirti moraliniai principai, įskiepianta teisinga vertybių teorija, kad jos buvo mokomos gyventi ne taip, kaip trokšta širdis, bet taip, kaip liepia pareiga. Tai padėjo lietuvėms moterims nepalūžti mūsų tautai patekus į labai sunkų istorinį laikotarpį.

Marija Pečkauskaitė rašė apie naujų laikų vaidilutę: „Ir kiekvienas jos žingsnis, kiekvienas žodis, kiekvienas darbas turi būti tos ugnies nušviestas, viskas turi būti daroma, „sub specie aeternitatis“. Ir ta ugnis spinduliuos tuomet į visas puses ir kurstys visas susiduriančias su ja sielas.“

ŠATRIJOS RAGANOS LITERATŪRINIS PALIKIMAS

S. VILKAUJA

19 a. pabaigoje į mūsų literatūros istoriją atėjo 4 moterys, būtent: Žemaitė, Bitė, Lazdynų Pelėda ir Šatrijos Ragana. Jos visos savo kūryba papildė mūsų taip skurdžią ano meto literatūrą (palyginti su kitomis tautomis) ir suvaidino milžinišką vaidmenį tautos kultūroje bei tautinio atgimimo laikotarpyje. Nors šios rašytojos nebuvo vienodai pasirodusios literatūriniam drabui, nes kai kurios iš jų buvo labai menko išsilavinimo ir mažo mokslo, tačiau pradėjo rašyti nuo gana mažų vaizdelių, apybraižų ir pagaliau priėjo prie didesnių novelių ir net apysakų. Literatūriniu požiūriu kai kurie jų kūriniai yra dabar labai menkos vertės, bet anais, t.y. draudžiamąjo laikotarpio laikais, tai buvo di-

T. KULAKAUSKAS

MERGAITĖ

delis turtas mūsų atgimstančiai tautai iš apsnūdimo.

Kad Šatrijos Ragana pradėjo domėtis lietuvių literatūra ir rašyti lietuviškai, yra didelis nuopelnas Povilo Višinskio.

* * *

Pirmieji Šatrijos Raganos literatūriniai bandymai buvo parašyti, žinoma, lenkiškai. Tačiau P. Višinskis juos taisė, vertė į lietuvių kalbą ir pra-

dėjo siųsti „Varpui“. Vėliau ji jau bendradarbiavo „Tėvynės Sarge“, „Šaltiny“, „Vilty“, „Draugijoje“ ir kituose laikraščiuose bei žurnaluose. Jos literatūrinį palikimą sudaro gana daug grožinės kūrybos veikalų, kurių gražiausi yra šie kūriniai: „Viktutė“, „Irkos tragedija“, „Vincas Stonis“, „Anuomet“, „Dėl tėvynės“ ir kt. Didžiausias kūrinys — „Sename dvare“. Šia apysaka ji beveik ir užbaigė savo, kaip rašytojos, pašaukimą, nors vėliau ir rašė, bet tokių veikalų daugiau nebesukūrė. Be to, yra svarbūs jos ir pedagoginiai raštai. Čia yra išversti prof. F. Foersterio šie veikalai: „Jaunuomenės auklėjimas“, „Kristus ir gyvenimas“, „Seksualė etika“ ir kt. Taip pat vertė ir iš lenkų kalbos, kaip H. Sienkevičių ir kt.

Visoje Šatrijos Raganos grožinėje kūryboje aiškiai pastebime jos auklėjimo bei mokymo skleidžiamas idėjas. Tačiau tos idėjos dažnai labai vykusiai yra įpintos į veikalo fabulą, kad grožinei kūrinio nuotakai nieko nekenkia. Prof V. Mykolaitis-Putinas taip apie ją rašo savo „Nauj. lietuvių literatūroje“:

„Vyriausios ir lengviausiai pastebimos auklėjamosios M. Pečkauskaitės raštų idėjos yra šios: tautinės sąmonės žadinimas, liaudies švietimas, mokslo pamėgimo skatinimas, pasiaukojimo, altruizmo žadinimas, teisingumo, tiesumo, darbštumo, gailestingumo ir kitų dorybių auklėjimas, šeimos pakrikimo negerovių smerkimas, Lietuvos bajorijos tautinių ir visuomeninių klaidų bei charakterio ydų taisymas.“

Pažvelkime į kai kuriuos Šatrijos Raganos grožinės literatūros kūrinius.

„Viktutė“ — autobiografinė apysaka, parašyta dienoraščio forma. Čia bajoraitė, nors ir užaugusi lenkiškoje aplinkoje, yra susipratusi lietuvaite, mokosi lietuviškai ir myli savo tėvynę. Tas visas idėjas sustiprina jaunas lietuvis gydytojas. Pabaigoje abu svajoja apie gražią savo ateitį . . .

„Irkos tragedija“ — novelė, kur yra keliamos vaiko gyvenimo problemos, kai tėvai atsiskiria ir vaikus palieka vienus. Septynerių metų Irka suprato, kad jos mamytė užsiima kitais reikalais ir ja visai nesirūpina. Tada ji pasiėmė savo šunelį bei savo sutaupytus pinigus ir išvažiavo į Kauną, kur gyvena tėvelis. Tačiau ir čia ji sutiko nepažįstamą moterį ir pamatė šaltą tėvo žvilgsnį. Jai beliko tik gaudžiai pravirkti, apsikabinus savo šunį . . .

„Vincas Stonis“ — apysakaitė, kurią Šatrijos Ragana parašė Šveicarijoje. Čia trylikos metų Vincukas paliekamas šeimininkauti ūkyje, kai tėvas išvažiavo į Ameriką laimės ieškoti. Berniukas tada pramoko skaityti ir rašyti pas dvaro panelę ir parašė tėvui laišką, kad sugrįžtų namo, nes neverta dėl pinigų išsižadėti savo tėvynės. Tada tėvas paklausė savo sūnaus ir sugrįžo atgal . . .

Didžiausias ir įdomiausias Šatrijos Raganos kūrinys — „Sename dvare“. Šita apysaka irgi turi autobiografinių bruožų, nes tokiame dvare augo

pati autorė. Čia 8 metų Irutė pasakoja apie savo mamytę, tėvelį, broliukus, dėdes, tetas ir visą dvarą taip, kaip ji jautė ir matė. Nors čia yra vaizduojamas Lietuvos dvaro gyvenimas, bet autorė neiškelia jokių blogybių ir dvaro nesmerkia, kaip pvz. Lazdynų Pelėda savo raštuose. Čia nėra tų vaizdų, kai dvarponiai atimdavo iš valstiečių žemę ir ganyklas. Čia nerandame aprašytų scenų, kai dvaro tijūnai plakdavo baudžiauninkus (pvz. Putino „Sukilėliai“), ar kalnelių, kur baudžiauninkai buvo kariami. Šitą apysaką Šatrijos Ragana kūrė jau nepriklausomoje Lietuvoje. Čia jaučiame, kad dvarininkai labai stengėsi išlaikyti dvarus savo rankose, bet jau neturėjo darbo jėgos — baudžiauninkų, o patys nemokėjo ar nesugebėjo žemės dirbti. Tada daug dvarininkų prasiskolino ir nusigyveno. Toks pat likimas buvo ir M. Pečkauskaitės tėvų. Be to, rašytoja puikiai vaizduoja kai kurių senosios Lietuvos bajorų persiorientavimus. Vieni jau bando kalbėti lietuviškai, kiti dar mano, kad reikėtų laikytis unijos su lenkais, bet visi daugiausia domisi lengvu ir linksmu gyvenimu. Jiems daugiau rūpi pasivažinėjimai, pasisvečiavimai, medžioklės, kortų lošimai ir kt. Tokį pat dvarininkų gyvenimą randame ir lenkų bei rusų literatūroje.

Štai romantiška apysakos pradžia:

„Raudoniems saulėlydžiams begęstant, baltų rožių sidabrinės akys žiūri į mane pro langą . . . Ir nuskyniau vieną baltą rožę ir glaudžiau prie žiedo karštą kaktą . . . Motin mano! Ar ne tavo rankos — baltos, meilios, kvapios ir švelnutės — taip mane mielingai glamonėja? Ar ne tavo tai rankelės brangios? Ašaromis aprasojo žiedas . . . O pro langą sidabrinės akys žiūri vis. Ir jų kvapo bangos audžia seną seną aukso sapną . . .“

Mažoji Irutė su savo tėveliais gyveno tokiame pat sename dvare, kurių dar nepriklausomais laikais Lietuvoje buvo išlikusių labai daug:

„Už miškų, už upių, tarp daubų ir kalnų stovi seno dvaro medinis rūmas. Ne aukštas, bet ilgas ir platus, su dideliu prieangiu, ant baltų stiebų rymančiu, pilnas meilių kampelių, jaukus ir šiltas, ištikimas visų mūsų džiaugsmų ir liūdesių savo prieglobstin priėmėjas. Prieš jį gelmėmis, vakarais mėnesio ir žvaigždžių auksinamas, ir išigiedojęs, išikvepėjęs, išisvajojęs sodas. Meilingai glaudžia sodas prie plačios krūtinės tvenkinį ir rūmą — ištikimus savo draugus — ir šnibžda jiedviem kažkokias nepabaigiamas pasakas, kažkokias bylas paslaptingas, ilgas, amžinas godas. O tuodu klauso — tylūs ir susimąstę . . .“

Apysakoje randame, kad Irutės tėvelis yra labai geras, rūpestingas, kalba lietuviškai, nedraudžia vaikučiams žaisti su dvaro darbininkų vaikais, bet jis norėtų, kad ir jo žmona rūpintųsi viskuo ir jam padėtų svarbiausia, kaip nors išlaikyti jau visai skolose paskendusį dvarą. Ar gali tokia dvaro ponija dirbti žemę? Pažiūrėkime, kaip atrodo Irutės mama:

“Liuoktelėjusi į taką, einanti nuo alėjos pamačiau antrame jo gale mamatę. Ėjo man priešais, vedama už rankos mano mažesnįjį broliuką. Neturėjo užsidėjusi skrybėlės, tik su baltu skėteliu dengėsi galvą nuo saulės. Jai taip einant visai saulės spindulių apibertai, šviesus, melsvai pilkas apdaras, apsiaučias jos gražų, laibą stuomenį, buvo panašus į saulės nušviestą debesėlį. Skėtelio paūksmėje juodavo ant galvos storų kasų vainikas, o iš blankaus veido liūdnei ir meiliai žiūrėjo juodos didžiulės akys iš po antakių, lyg kregždės sparnai. Mažas Jonelis šalia su savo balta eilute, neseniai pakeitusia jupele, ir didele skrybėle atrodė kaip išlindęs iš krūmų pasakos nykštukas . . .”

Iš tikrųjų Irutės mama yra labai rūpestinga motina, gailestinga, giliai religinga, nuoširdi, bet ji yra drauge svajotoja ir muzikė.

Štai muzikos prošvaistė dvaro salone:

“Pirmiesiems akordams suskambėjus, ateina bočelis ir smenga į didelį fotelį salono kampe; atbėgame mes su dėde ir drauge užimame vietą kanapoje; tylitelaičiai, it šešėlis, slenka p. Verusė ir ja visai nesirūpina. Tada jis pasiėmė savo šunelį sėdasi ant kėdelės čia pat, prie durų, sunėrusi blankias rankas ant savo tamsaus apdaro. Mamatė skambina aštuntąją Bethovenso sonatą, kurią bočelis ypač mėgsta. Rodos man, kad ne tik mes, bet viskas tame salone klausosi tos įstabios muzikos: ir seni, sunkūs baldai, ir didžiulės dygliuotos agavos, ir eilė portretų ant sienų . . .”

Apysakoje nemažai yra paskirta vietos ir susipratusiems mūsų bajorams. Čia Irutės senelis turi Lietuvos istoriją ir ragina vaikus ją skaityti, nes kiekvienas žmogus turi žinoti savo krašto istoriją.

Jis turi ir vyskupo Valančiaus knygų, kurios yra net su vyskupo parašais. Tačiau apie lietuvių kalbos senumą ir turtingumą jis kalba pusiau lenkiškai:

“Starożytny język. Bogaty język. Kad būčiau jaunesnis, imčiau jį studijuoti nuodugnai, nuo pat sanskrito.”

Labai įdomi yra Šatrijos Raganos kalba. Ji turi daug nuovokos, ir kiekvienas veikėjas čia kalba jam tinkama kalba. Ji yra daug idėjusi lenkiškų posakių ir žemaičių tarmės pavyzdžių. Paskaitykime apie seno žemaičio samprotavimus:

“Žanytijs aš niekumet nežanysiuos. Mata, poneli, vijnam žmogū skirts toks gyvenims, kitam toks. Mun ženatvė nėra skirta. Iš vijnos pusės veizant, muna darbs pavojings, ale, būdams vijnc pats, aš to pavojaus nebijau, esu tam pasižventęs ir dirbu. Vo kaip tik atsiras pati, vaika, kad tik bus didelis prisirišims, veizėk, tučtuojau aš ir būsu bedrebąs dėl sava kaile. Aš tun gera numanau. Iš untros pusės veizant, tas muna stonc rodos kaip ir aukštesnis. Žinoms, ir moterystės stonc yra švents — juk pats Jėzus Kristus buva vestuvėse Galilėjos Kano — ale vis, rodos, arčiau gyvolelių. Vo aš, kad ir menks žmogelis būdams, nomkyts, vo dėlto bedrožinėdamas sava šventuosius, apsimisliju anų gyvenimą ir noru kaip nors vis arčiau pri anų.”

Apie šią Šatrijos Raganos apysaką yra labai vaizdingai išsireiškęs prof. V. Mykolaitis-Putinas:

“Visa šita graži, subtili, lyrinių niuansų pilna Pečkauskaitės apysaka apie senąjį dvarą yra tarsi ne vien jos, bet ir visos mūsų mirštančios bajorijos gulgės giesmė”.

MES BANDĖME SEKTI JOS PĖDOMIS

S. G.

Tai buvo nepriklausomoje Lietuvoje. Baigusi Vilkaviškio gimnaziją, aš įstojau į Vytauto D. universitetą. Čia jau radau įkurtą Studenčių skaučių draugovę. Kadangi gimnazijoje visą laiką buvau skaute, tai nusprendžiau ir toliau ja likti. Tačiau Studenčių skaučių draugovės visos skiltys buvo jau perpildytos, ir todėl dr. D. Kesiūnaitė, kuri jau buvo baigusi studijas, bet nenutolo nuo draugovės ir įkūrė naują skiltį, kurią pavadino Šatrijos Raganos vardu. D. Kesiūnaitė (jau mirusi ir palaidota Clevelande), nors ir buvo gydytoja, bet visą gyvenimą domėjosi mūsų grožine literatūra ir pedagogika, o ypač jai patikios Marija Pečkauskaitė — Šatrijos Ragana.

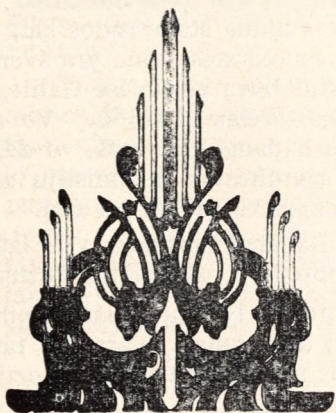
Naują skiltį sudarė studentės, kurios studijavo lietuvių k., vokiečių k., istoriją, gamtą ir matematiką. Skilties sueigose mes skaitydavome ir nagrinėdavome Šatrijos Raganos “Viktutę”, “Sename dvare”, “Irkos tragediją”, “Anuomet” ir kitus kūrinis. Taip pat domėjomės josios gyvenimu ir

pedagoginiais raštais. Mes bandėme irgi sekti Šatrijos Raganos pėdomis, bet, deja, daug ko nesugebėjom ir dažnai nepajėgdavom. D.K. mums pasakojo, kad vieną kartą matė rašytoją kažkokiame moterų suvažiavime Kaune. Ji buvo labai paprastai apsirengusi ir skarele apsigaubusi galvą. Savo kuklumu ji labai skyrėsi nuo tų ponių, su kuriomis kalbėjo. Mes sužinojome, kad ji, gyvendama Židikuose, lankydavo ligonius bei šelpdavo neturtingus, nors pati jau buvo labai silpnos sveikatos, nes buvo kankinama sunkios ligos. Ji niekad nesiskundė, nemėgo, kad apie ją kas nors kalbėtų ar rašytų spaudoje, nors Lietuvos universitetas jai suteikė garbės daktaro laipsnį už josios darbus ir kūrybą.

Iš Šatrijos Raganos vardo studenčių skilties išėjo į gyvenimą kelios gimnazijos mokytojos ir aktorė Monika Mironaitė. Ji studijavo istoriją ir tuo pat metu lankė Vaidybos studiją. Kartą vienoje sueigoje ji mūsų paklausė, kuo jai būti. Mes, žinoma, visos patarėme būti aktore, nes istorijos moky-

toja gali būti kiekviena mergaitė. Taip ir įvyko. Tą patį rudenį Monika Mironaitė debiutavo mūsų Valstybiniame teatre su Šatrijos Raganos "Irkos tragedija". Kas tos novelės sutvarkė dialogus ir parengė veikala scenai, aš nežinau. Tačiau gerai prisimenu, kad režisavo V. Fedotas-Sipavičius. Man teko būti premjeroje ir matyti, kaip Monika puikiai suvaidino 7 metų Irką. Po debiuto Mironaitė buvo priimta į teatrą. Ji dabar yra pasilikusi Lietuvoje ir tebevaidina Vilniaus teatre. Gaila, kad Marija Pečkauskaitė — Šatrijos Ragana buvo jau mirusi ir negalėjo pamatyti savo pirmojo kūrinio, kuris mūsų Valstybiniame teatre išvydo rampos šviesą.

Net ir išeivijoje po tiek daug metų Šatrijos Ragana nėra pamiršta, nes jaunimas dar domisi mūsų literatūra ir rašytojais. Štai Clevelande yra studentų skaučių draugovė, kuri pavadinta Šatrijos Raganos vardu. Draugovei vadovauja t.n. J.

20 metų! Akimirksnis prieš žmonijos gyvenimą, stambus laikotarpis prieš žmogaus amžių. Nedaug jau beliko spaudos uždraudimo laikų darbininkų seniausios kartos, o ir senesnioji karta ar truks iškeliauti į bočių šalį? Juk laikas lekia, lyg sparnus turėdamas. O pasitraukus tiems, kurie anuo metu buvo jauniausi, visas tas mūsų tautos gyvenimo laikotarpis taps istorija ir "mūsų kovos ir kančios bus nebesuprantamos" tiems, kurie užims čia mūsų vietą.

Kad to nebūtų, gera yra, kiekvienai progai pasitaikius, priminti tas kovas ir kančias, nes jos sudaro vieną garbingiausių ir kilniausių mūsų istorijos lapų. Kiekvienas kad ir smulkausias anų laikų atsiminimas turi mums būti brangus ir įdomus.

Kai imu raustis savo atmintyje, visados pirmiausia nerias iš jos du atsitikimu.

Buvo tai 1900 metais. Vieną gražų vasaros rytą atsikėliau slėgiama keisto sapno išpūdžio. Kažin kas pasakė man:

— Dešimta gruodžio!

Nubudus tas kažkoks nepaprastas, gūdus balsas nesiliovė skambėjęs man ausyse. Nežinojau nei kieno jis buvo, nei kame jį girdėjau, nei kokiose aplinkybėse ir veltui stengiausi tai atsiminti. Nieko daugiau nebeliko atmintyje, tik tas balsas, tariąs tuodu žodžiu:

Mickevičiūtė. Saulėtoje Californijoje yra vyresniųjų skaučių Šatrijos Raganos vardo draugovė, kuriai vadovauja vyr. sk. D. Jusionienė. Taip pat Australijoje yra vyresniųjų skaučių Šatrijos Raganos vardo būrelis, kuriam vadovauja L. Karpavičiūtė. Gal kur ir daugiau yra rašytojos vardu pavadintų vietų, bet man tuo tarpu neteko spaudoje pastebėti.

Ir šiandien, po daugelio metų, dažnai grįžta man gyvi prisiminimai apie studijų dienas ir universitetą, apie mano buvusias mokslo drauges ir taip pat apie Šatrijos Ragana, kurios gyvenime ir kūryboje mes bandėme atrasti sau pavyzdžių, kai turėdavome sueigas bei darydavome iškylas į Parnemūnę, Pažaislį, Fredos kalnelius ir kitur.

Tad, minint Marijos Pečkauskaitės — Šatrijos Raganos 100 metų gimimo sukaktį, tebūna ji ir toliau gražiu pavyzdžiu mūsų išeivijos jaunajai kartai, o ypač mergaitėms.

KAIP BŪDAVO SENIAU

(20 metų spaudos grąžinimo sukaktuvėms paminėti)

MARIJA PEČKAUSKAITĖ — ŠATRIJOS RAGANA

— Dešimta gruodžio!

Galų gale ėmiau manyti, kad tai būta pranašingo sapno ir kad tą dieną kas nors mane ištikis. Lai kui einant, žinoma, ėjo silpnyn ir sapno išpūdis, bet vis dėlto tie mįslingieji žodžiai nedilo atmintyje.

Pasibaigus atostogoms, apsigyvenau ties Kuršėnų stotimi, Mūruose, pas pp. L. Tie metai buvo aršiausio lietuvių persekiojimo laikai. Pavasarį areštavo gydytoją Vaineikį, paskui kelius kitus lietuvių patrijotus. Nuolat ateidavo skaudžių žinių apie kratas ir areštus. Atmosfera rados labai sunki. Dėl savęs aš nelabai tebijojau, tiesiog nemąsčiau apie pavojų ir ramiai rašiau sau "Viktutę". Taip praėjo ruduo ir atėjo žiema.

Vieną rytą pabudus atsiminiau, kad jau prasiėjo gruodis ir tuoj pat ausyse suskambėjo pažįstamas gūdus balsas: "Dešimta gruodžio!"

Ir tame pačiame akimirksnyje supratau pranašavimą: dešimtą gruodžio mane kratys. Rados man lengva ir ramu. Tik tai tiek. Ta data nereiškė nei brangaus asmens mirties, nei kitos kokios nelaimės. Lig tos dienos dar buvo laiko, todėl tuojau pat dar nemaniau rengtis sutikti malonius svečius. Už tai tuojau ėmiau mąstyti, kaip čia prirengti savo principalus, kad neišsigastų ir nemanytų tų svečių atvažiavus pas mane vogtų daiktų ieškoti.

Keliomis dienomis prieš 10 gruodžio atvažiuo-

J. LIOLYS

DAINA

ja iš Šiaulių vienas pp. L. pažįstamas ir duoda man laišką nuo mano motinos, gyvenusios tuomet Šiauliuose. Motina man rašo, kad prisirengčiau prie revizijos, nes kažį kas pas ją atėjęs ir išpėjęs tikriausiai ją būsiant. (Kas buvo tas geradaris, ligšiol nežinau). Man tai nebuvo jau naujiena, tik dar labiau nustebau, kaip viskas sutinka su mano sapnu. Atsimenu, 9 gruodžio pavakarį ėmiau "rengtis". Išrinkau iš savo daiktų visas lietuviškas knygeles, visus sąsiuvinius ir manuskriptus lig paskutinio popiergalio, visus laiškus nuo įtariamųjų asmenų ir, viską sudėjus, prašiau poniją L. padėti kur nors į savo spintą, ką ji noromis ir padarė. Tepasilikau kaip tik tuomet savo skaitomą vieną Tolstojaus knygelę, išleistą užsienyje, — mat nenorėjau pertraukti skaitymo ir, jos formatui esant nedideliame, tikėjas galėsianti įsikišti ją į kišenę, paskutinėje valandoje — ir "Viktutės" lapelį.

10 gruodžio buvo sekmadienis. Mėgdavau ilgiau pamiegoti tomis dienomis, bet ši rytą miegas anksti pabėgo nuo mano akių. Negaliu pasakyti, kad jį pavarė baimė: žinojau, kad svečiai nieko neras, nors kažin kaip ieškotų — bet viena ta mintis, kad svetima, neprieteliška ranka rausis mano daiktuose, buvo begalo skaudi ir sunki. Tuomet pirmą kartą taip giliai pajutau, kas tai yra vergauti.

Sapnas nenurodė valandos, tad nuo pat ryto ėmiau žiūrinėti pro langus į kelią ir klausytis, ar ne skamba varpelis. Pašto varpelis anais laikais buvo nejaukus garsas — su juo važinėdavos įvairūs valdininkai, kurių apsilankymas nelemdavo nieko gero. Tiek kartų gyvenime teko patirti dėl to skambalo stiprių emocijų, kad ir dabar dar, išgirdus ką nors su juo važiuojant, širdis nesąmoningai ima stipriau tvaksėti, kol protas įsikišęs jos nesulaikys.

Tuo tarpu atėjo vidurdienis, o svečių vis nebuvo. Pavalgius pietus, atsisėdau salione pas langą su Tolstojum rankoje. Argi sapnas būtų apgavęs? Bet vos tęsėjau perskaityti kelius puslapius, pas

vartus sudundėjo, pasklido nelemtas din-din-din ir prie prieangio privažiavo brika, kaip man pasirodė, pilna prisėsta žmonių. Paslėpiau knygą į kišenę, ir, nors mane kelte kelė iš vietos, nutariau ramiai sėdėti.

Netrukus į salioną įėjo ponas L. ir jaunas, augalotas, gašus vyras su policijos uniforma, kurį ponas L. pristatė man esant Kuršėnų "pristovu". Ponas pristovas pasirodė didelis džentelmenas. Mandagiai pasisveikinęs, jis ėmė skustis turįs labai nemalonią misiją — padaryti pas mane reviziją. Jam esą be galo sunku, bet ką padarysi — įsakymas, tarnystė, aš juk, tur būt, suprantanti. Žinoma, skubėjau pasireikšti visiškai suprantanti jo padėtį ir juokdamos paprašiau greičiau tą nemaloniąją pareigą atlikti. Jo pašaukti, atėjo uriadnikas ir žandaras su raudonais akselbantaais. Visus juos nuvedžiau į savo kambarį. Žandaras su uriadniku ėmė kratyti mano spintą ir skrynią, bet labai švelniai, nemėtydami ir ne perdaug vartaliodami daiktus.

Vėl širdis man sudrebėjo apmauda, kai žandaro rankos pradėjo čiupinėti mano brangias fotografijas. Get stengiaus žiūrėti į viską iš komiškos pusės ir vis nesilioviau šypsojus. O pristovas lig galo išlaikė savo džentelmenišką stilių: net neįėjo į mano kambarį, tik stovėjo ant slenksčio ir pats nepalietė nė vieno daiktelio. O kai uriadnikas ėmė sklaidyti knygas, tarė: "Dovolno." Gal manė, kad jose yra kas paslėpta ir iš savo džentelmeniškumo pasigailėjo manęs. Taip pasibaigė krata pas mane, labai laimingai ir džentelmeniškai, ir kratytojai išvažiavo namo, nepasiėmę nė mažiausio popierėlio. Bet nuo to laiko tapau atsargesnė, nebelaikiau savo kambaryje jokio įtariamo dalyko, o parašius "Viktutės" lapelį, tuojau kišdavau jį į šieną daržinėje.

* * *

Antras atsitikimas buvo kitais metais, vasarai baigiantis. Kun. Tumas neseniai buvo atsidanginęs į Kuršėnų filiją, Micaičius. Tai buvo taip netoli nuo Šiaulių, kur tuomet laikinai gyvenau, kad nutariau kuo greičiausiai jį aplankyti. Drauge su manim panorėjo važiuoti mano pusseserė, mano širdinga prietelė nuo pat mažų dienų ir tuomet taip pat karšta lietuvių patrijotė. Ji tepažinojo kun. Tumą iš mano turimos jo fotografijos, o aš nelabai tedaugiau, nes buvau mačius jį tik vieną kartą labai trumpai Šiaulių stotyje. Aš lydėjau vieną savo pažįstamą, o kun. Tumas kaip tik važiavo kažkur pro Šiaulius ir mudviejų bendras pažįstamas supažindino mudu. Pasikalbėjome kelias minutes, kol traukinys stovėjo — ir tai buvo visa pažintis. Bet bendros idėjos artina žmones greičiau ir stipriau, negu ilgas matymasis. Po to susitikimo užsimezgė tarp mudviejų korespondencija, padariusi man be galo daug naudos, ir rodė man, kad esame geri pažįstami.

Tad vieną gražią, šiltą rugpiučio dieną įsėdome abi su pussesere į traukinį — labai sujaudintos ir laimingos, kad važiuojame pas Vaižgantą — didžiųjų didžiausią patrijotą, rašytoją, veikėją, laikraščių

redaktorių, baisųjį litvomaną, kokio pasaulis dar nebuvo matęs, apie kurį buvo pasakojamos legendos Žemaičių dvaruose. Mudviem kiekvienas tų titulų, skyrium paimtas, be galo imponavo, ką besakyti visi kartu. Trumpai sakant, į tuos Micaičius keliavome, kaip į kokią Mekką, baisiai oriai ir kilniai nusiteikusias. Nuo Kuršėnų stoties važiovome arkliais. Kadangi neprivažiavome prie pat namo, bet sustoję pas kiemo vartus, nuėjome pėsčios į prieangį, tai niekas mūsų atvažiuojant nepajuto. Niekur nebuvo matyti jokio žmogaus, bet įėjusios į prieangį, išgirdome toliau, kambariuose, kalbant kelis vyriškus balsus. Matyt kun. Tumas turėjo svečių. To bereikėjo! Būdamos tikros žemaitės, abidvi negalėjome pasigirti civiline drąsa. Pati ta vizita pas taip mažai tepažįstamą žmogų jau buvo mudviem, galima sakyti, šiek tiek heroiškas darbas, ir reikėjo, mat, nelaimės, kad čia dar svečiai, ir dar, tur būt, vis vyrai! Rados mudviem nejauku. Neišdrįsdamos eiti toliau, nutarėme tuo tarpu instaliuotis prieangyje ir laukti, kol kas ateis. Bet visa tai nė kiek nesudrumstė mudviejų linksmo ūpo; plepėjome ir juokėmės patylomis nesiliaudamos, spėliodamos, ar greit apsireikš mudviem veidas, to, kurį troškome paregėt.

Tuo tarpu, nepasiekusios dar tos laimės, džiaugėmės matydamos nors jo buveinės prieangį, kur jis, tur būt, praleisdavo ne vieną savo naudingą, darbštą, tėvynei pašvęsto gyvenimo valandėlę. Atydžiai, garbingai apžiūrėjome visus prieangio kampus — juk pirmą kartą savo amžiuje buvome tokio garsaus patrijoto namuose. Puodeliai su žolynais, laikraščiai, pamesti ant suolo — viskas buvo nepaprasta, iškilminga. Rodės mudviem, kad čia ir oras buvo kitoks. Berods, tie laikraščiai tai buvo keli kažkokio rusų dienraščio numeriai ir vienas lenkų „Kraj’o“ numeris — bet žinojome, kad giliau, kaip brangiausių jausmų pačiame širdies dugne, yra ir kitokių ir mudvi juos pamatysime. Tačiau nepaisant tos pagarbos jausmo ir tos nedrąsos, kurių buvau pilna, atėjo man mintis apgauti šeimnininką. Susitarėme su pussesere, atėjus jam, pasakyti, kad ji tai aš, o aš — ji. Vieną kartą, labai trumpai mane tematęs, kun. Tumas patikės — ir paskui bus juoko. Taip praėjo koks ketvirtis valandos. Jau buvome bepradedančios nerimauti ir derėtis, katrai pirmajai eiti toliau — tik štai išgirdome žingsnius, ir į prieangį įėjo kun. Tumas. Iš karto mane pažinęs, ėmė širdingai sveikintis. Mano sumanymas nuėjo niekais. Visi nuėjome į salioną, kur sėdėjo du svečiu kunigu. Juodu netrukus išvažiavo ir tuomet prasidėjo vienintelė pasaulyje, įdomių įdomiausia šneka: kas spausdinama, kas rašoma, kaip eina knygų platinimas kokių yra sumanymų, kaip stovi spaudos atgavimo reikalas, kuo aš galiu būti naudinga. Brangiausi, artimiausi klausimai, už kuriuos įdomesnio nebuvo man tuomet nieko. Visa pusė dienos lig vėlybo vakaro pralėkė man, kaip viena valanda. Šeimnininkas buvo be galo malonus, linksmas, įdomus. Energija tryško iš jo, sugestijonuodama visus. Bet ne

vien tik kalbėjomės salione sėdėdami. Apžiūrėjome dar bažnytelę ir Vaižganto jauną ūkį, krėtėm skanias kriaušes sodne, rausėmės lietuviškuose laikraščiuose ir knygelėse, paslėptose kaž kokiam užkampyje, pasirinkome skaityti po kelias rusiškas ir lenkiškas knygas, kurios, dar nesutvarkytos, didele krūva riogsojo valgomojo kambario gale. Prieš išvažiuodamos nuėjome į šeimnininko miegamąjį sukrauti lietuviškų laikraščių ir knygelių, kuriais jis buvo mudvi apdovanojęs. Prasidėjus 1900 m. lietuvių persekiojimo stipresnė banga dar nebuvo nurimusi, tad visus tuos daiktus reikėjo vežioti labai atsargiai. Ėmėm viską krauti ant savęs: laikraščiais apšivyniojome blauzdas, knygeles paslėpėme po rūbais. Tuo būdu iš laibų panelių tapusios kresnomis moterėlėmis ir gavusios iš šeimnininko prižadėjimą netrukus atiduoti mudviem revizitą Šiauliuose, išvažiavome — abidvi laimingos, įsisvajojusios apie Lietuvos ateitį, pasiryžusios dirbti jos naudai, kiek jėgos išneš.

* * *

Nuo to laiko nė trijų pilnų metų nesukako, ir išaušo ta seniai laukiama diena — rusų vyriausybė sugrąžino mums spaudą. „The Deum laudamus! — Spauda leista!“ — rašė man 23 balandžio 1904 m. į Žemaičių užkampį prof. A. Voldemaras. Jis pirmas pranešė man tą linksmąją žinią, už ką lig šiol turiu jam gilaus, neišdildomo dėkingumo. Tas laiškas, rašytas triumfingu, džiaugsmo sklidinumu tomu, žavįs patrijotinio jausmo jėgą, lig šiol tebėra laikomas su didele pagarba tarp kitų mano brangių raštelių tam svarbiajam mūsų istorijos įvykiui atsiminti.

Perskaičius jį, vėsulu nulėkiau iš savo kambario ant aukšto laiptais žemyn ir po visus kambarius bėgiodama, visiems šaukiau tą žinią. O ką žinojau labiau tą džiaugsmą atjaučiant, tam puoliau į glėbį su ašaromis akyse.

Kai kuriam laikui praėjus, atėjo paštu iš Peterburgo pirmas „Lietuvių laikraščio“ numeris. Dieve, kiek jis buvo vartaliojamas, skersai išilgai skaitomas, čiupinėjamas, žiūrinėjamas! Žmogus pats save klausė nustebeds: ar tai tiesa, kad jis štai guli sau viešai padėtas ant stalo kambarielyje, kur kiekvieną valandą gali įeiti pristovas ar uriadnikas?

Taip buvo prieš 20 metų. Taip sunkiai iškovota, su tokiu ilgesiu laukta, taip džiaugsmingai sutikta, kokia šventa turėtų mums būti mūsų spauda! Spauda — kankinė. Turėtumėm ją be galo gerbti, aukštai iškėlę laikyti, kad neprikibyt prie jos žemės turgaviečių ir gatvių purvo ir nešvaros. Bet ar taip yra? Štai 20 metų praėjus, kad ir labai sopa širdis, bet turime pasakyti, kad dažnai, dažnai ją profanuojame melu, šmeižtu, neapykanta.

Jūs, jaunimas, kurie norite statyti gyvenimą ant Kristaus mokslo pamatų, turite suprasti, kad tikras krikščionis seka Kristų visur, taigi ir spaudoje, vadinasi, kad tikro krikščionies kiekvienas nespaudivintas ir spausdivintas žodis turi būti tiesa, ir gėris, ir artimo meilė.

RUDENS DIENA

MARIJA PEČKAUSKAITĖ —

ŠATRIJOS RAGANA

Buvo tai tikra rudens diena. Iš pilko, be jokios atmainos dangaus liejosi lietus: čia smarkus, čia smulkus lyg krapylos lašai, neperstodamas nė valandėlės. Šaltas vėjas užė medžių viršūnėse, dūko laukuose, švilpavo patvoriais — žodžiu, buvo tai diena, kada, pagal priežodį, šuns išvaryti negalima.

O vienok Vielutienė ir šiandien išleido savo sūnų į laukus paršo ganyti. Gaila jai buvo labai mažo Jonelio, širdis skaudėjo pamanius, kad jis visą dieną išbus ten ant tokio lietaus. Bet ką padarysi?! Paršas neėdęs būti negali, pašerti namie — nėra kuo, gerai dar, kad per žiemą šiaip taip prasimaitino.

Bepigu jai dabar, Joneliui jau truputį prakutus! Kol jį išaugino, tai buvo vargas! Kas dieną reikėjo jai eiti į darbą ir visur kartu vilkti vaiką, nes neturėjo prie ko palikti jo troboje. Grėbdama šieną, paguldys, būdavo, jį po kūgiu, rišdama rugius — po guba, ikiš į burną tušką, ir taip guli sau jis per kiauras dienas. Pradėjus smarkiai verkti, nubėgs, būdavo, pas jį, įpils lašelį pieno į tušką, pataisys vystyklus ir vėl skubinaį grįžta prie darbo . . . Paskui, truputį paaugęs nebegulėjo, bet sėdėjo ant šieno, žaisdamas akmeniukais, grauždamas duonos plutelę, ir retkarčiais pats jau bėgiojo pas motiną paveizėt, ką ji dirba.

Bet dabar tie vargai jau pasibaigė . . . nebereikia jai dabar vilkti jį visur su savim . . . Dabar jau Jonelis ir trobą prižiūri, ir gali ją iššluoti . . . žino jau, kad su matušėle ne visados gali eiti į laukus ar kur kitur, kur išpuola eiti vienai matušei. Žino tai ir nesiprašo paimti jį kartu; apsiverkia kartais, išleisdamas ją iš namų visai diena, bet skubinaį nubraukia ašarėles nuo skruostukų, nenorėdamas užrūstinti savo mieliausios matušėlės. Daug jau dabar padeda jai Jonelis: per visą dieną štai gano paršą, kurį ji kruvinai uždirbus nusipirko. Vargo ji su Joneliu labai, bet ir nuopelną turi už tuos savo vargus: Jonelis toks geras, toks tykus ir taip ją myli širdingai . . . O ji už jo laimę gyvastį savo atiduotų . . . Brangus jai dėl to, kad tiek kaštavo ašarų, tiek vargų, tiek skausmų . . . Kitais metais jau jis ne tik tą vieną Balčkę, bet ir svetimas kiaules paganys ir uždirbs jau kelis rublius . . . Nė juste nepajusi, kaip ir motiną pradės maitinti . . .

Mąstė sau Vielutienė, atmindama praeitas nelaimes, o tuo tarpu sukosi po trobą ir skubinosi

A. KUČAS

ILIUSTRACIJA

greičiau apsivalyti ir eiti žvejoti. Diena šalta, lietus, Venta užtvynusi — vargiai prižvejos ką nors . . . O gal Dievas ir duos bent kelias žuvelės! Neturi ji nieko išvirti vakarienei, o Jonelis pareis sušalęs, sušlapęs . . . Kaip jam gera būtų apšildyti skania sriubele . . . Jis taip mėgsta žuvis, kaip džiaugtųsi jos vaikelis! Gal Dievas ir duos . . .

Vielutienė apsirišo skepetu, užsidėjo maišiuką ant pečių, paėmė kryptį ir išėjo.

Lietus lijo kaip per rėtį — smulkiais, tankiais lašeliais. Primirkusi žemė nebeįtraukė daugiau vandens į save, ir visur stovėjo duburkiai. Vielutienė ėjo skubinaį, išrinko ji kelią ne stačiai į Ventą, bet palenkė biskį į šalį, per laukus, norėdama pažiūrėti, ką veikia jos Jonelis ar nesusalo, ar nesuslapo? O jis iš tolo jau pamatė matušę ir pats atbėgo priešais. Pripuolęs apkabino jai kojas ir klausė:

Matušėle, ar jau žvejoti eini?

— Einu, Joneli! Ar ne šalta tau, vaikeli? Ar labai sušlapai?

— Nelabai . . . Tik prižvejoj žuvelių! Pagrįžęs su Balčkiu, privalgysiu sriubelės, tai ir apšildysiu. Kaip aš džiaugiuos, kad bus tokia skani vakarienė!

— Nestovėk ant vietos, bėgiok ir apšildysis . . . O veizėk, neįleisk Balčkio į bulbes. Na. su Dievu tuo tarpu, Joneli, reikia skubėti!

Jonelis pabučiavo ranką matušei ir nubėgo pas savo Balčkę, o ji užvertus kryptį ant pečių, nuėjo toliau.

* * *

Gera ir malonu šiltą vasaros dieną braidyti po vandenį, malonu po sunkios kaitros atsivėsinti šalčioje upelėje. Bet dabar buvo ruduo, diena šalta,

vanduo dar šaltesnis . . . Vienok Vielutienė braidė ir braidė po Ventą ieškodama žuvų vakarienei. Braidė po karklynus lig kelių vandenyje, o kartais ir giliau smukdama. Žinoma, mūsų Ventoj tai ne vieškelis: eini, eini — vis kieta po kojų ir negilu, ir staiga pasijunti, jog jau pamatas po kojų paspruko: ir murmi, ir smengi, kol nepasieksi kietesnės žemelės; jau tada nebeišoksi, kol neįgausi po kojų kietumos . . . Ot, ir reikia nenorint sušlapti lig juostos, o ne syki ir dar giliau. Sušlapo Vielutienė, nabagė, sušalo, sužuvo, o žuvų kaip nėra, taip nėra . . . Traukia savo kryptį, baugina žuvis pagaliu iš po karklynų, o kryptis vis tuščias ir tuščias . . . “Kad bent porą žuvelių sugauti! — mąstė. — Jonelis taip prašė, taip laukia dabar tų žuvų . . . Jis tikras, jog prižvejos pilną maišą, ir nė manyt nepamanė, jog gali palikti be vakarienės . . . Dieve tu mano! Vargšas tas mano vaikelis, pareis sušlapęs, sušalęs . . . Ką gi aš jam pavalgyti duosiu?! Kuo jį apšildysiu?!”

Ir neatminė visiškai, jog pati sauso siūlo neturi ant savęs, jog jau tiek laiko šala ant vėjo ir lietaus . . . Atmindama tik savo Jonelį, vėl įleidžia kryptį, vėl baugina žuvis, vėl braidė po karklynus ir lendrynus, nors rankos taip sustiro nuo šalčio, jog vos tegali išturėti kryptį; lūpos dreba, o visa ji virpa ir purtinasi, lyg drugio krečiama.

* * *

O Jonelis tuo tarpu bėgioja apie savo Balčkę, gindamas ją nuo bulbienu. Labai jau pavargęs, atsisėdo ant ežės ir laukė, kad kaip nors greičiau ateitų vakaras. Pargins jis tada Balčkę namo . . . matušėlė atneš daug daug žuvų, užkais katiliuką, išvirs sriubos su žuvim, ir abudu skaniai pavalgys su žviežia duonele . . . O valgyti jis jau labai nori: kaip privalgė iš ryto juodos bulbienės, tai dar lig šiol nieko šilto nevalgė ir tildo savo badą, grauždamas duonos gabalėlį, kurį jam matušėlė į kišenę įdėjo. Kaip gera bus, atsisėdus prieš ugnį apsišildyti ir išdžiiovinti įmirkusias kojeles ir drabužius! . . . Nebuvo jam labai šalta, ir lietus nespėriai jį permerkė; matušė kaip galėdama apsaugojo savo Jonelį nuo šalčio ir lietaus: apvilko kailinukais, o ant viršaus dar savo miline sermėgėle. Kokia gera ta matušėlė! Kaip ją myli! Neužilgo jau ateis žiema, jau nebereikės ganyti Balčkę . . . Sėdės sau per visą dieną troboj su matušėle ir klausys jos dainelių ir pasakų. Atminė jis praėjusią žiemą: matušėlė verpia ar audžia ir pasakoja ilgas, gražias pasakas arba daineles dainuoja . . . O jis sėdi prie jos kojų ir klausos, ir vis naujų prašo . . . Niekur jam taip gera nėra, kaip su ja. O šį vakar kaip bus gera, tai dar niekad taip nebuvo. Tur būt, matušėlė atneš lydekų — didelių ilgų, o skanių, ak, kaip skanių! . . .

Taip jam bemažtant atėjo ir vakaras. Sušuko savo Balčkiui: brr-uzt! brružt! Balčkis pasileido namo bėgti, o Jonelis ginėsi paskui jį. Klanelis ne klanelis, purvynėlis ne purvynėlis — jis tik audė ir

audė savo trobelės linkui. Purvai iš po jo basų kojelių sklaidėsi į visas šalis; kitsai klano lašas aukščiau jo galvos iššokdavo ir puolė ant vaidelio; jo užraitytos kelnelės lig kelių apsitaškė purvais, antis prasivėrė, prasiskleidė drabužėliai, ir pasirodė gerklėlė. Lietus vis pylė ir pylė kaip iš maišo; pylė Joneliui už apikaklės, bėgo srovelėm per kūną, o jis nieko nematė ir nebojo . . . Jam tik rūpėjo kuo greičiausiai parlėki namo, pamatyti brangią matušėlę, pasišnekėti su ja, paklaustyti jos pasakojimų, kaip kokią lydekėlę sugavo, o paskui abiem, atsisėdus už stalo, užsrėbti skanios sriubelės su žuvelėmis . . . Nė dvaro ponas neturės šį vakar tokios vakarienės! . . .

Uždusęs įbėgo jis į trobą ir rado motiną bebrzdant. Puolė stačiai prie jos ir, linksmai žiūrėdamas į akis, klausė:

— Ar daug prižvejojai, matušėle?

— Še! aš tau atiduosiu! — atsakė motina ir, paėmus nuo stalo maišėlį, iškratė Joneliui po kojų vieną mažutėlę žuvelę.

Jonelis atvėrė burną, galvelę žemyn nuleido ir įsmeigė akis į pamestą jam po kojų žuvelę; valandėlę taip stovėjo ant vietos, kasinėdamas savo papurusią galvelę, paskui staiga jo akys prašvito, ir, atsigrįžęs į motiną, tarė skubinai:

— Na, kad taip mažai, aš prižvejosiu! — pagrobė kepurę ir kryptį ir išspruko pro duris.

Ir vėl bėgo jis, kaip galėdamas bėgo prie Ventos. Mažoj galvelėj viena tik mintis tebuvo: “Matušėlė žuvies negavo, neturėsime ko valgyti vakarienei, tai reikia man prižvejoti . . . Matušėlė nežino, kur didžiausios žuvys stovi . . . aš mačiau tiek sykių jas beplaukiančias . . . ten prie liepto užvis daugiau . . . ten bėgsiu — sugausiu daugybę! Tai bus džiaugsmo matušėlei, kaip atnešiu!”

Pradėjo brėkšti . . . Lietus vis lijo ir lijo; dangus, iš visų šalių užklotas pilkais debesiais, rūščiai išrodė; karklynuose vėjas šnabždėjo, o lietaus lašai teškėjo ir teškėjo į Ventos vagą, palikdami ant viršaus burbulus . . .

Jonelis atsidūrė prie liepto; palipo ant jo, atsi-klaupė, pasilenkė ir įsmeigė akis į upės gelmę.

“Veizėsiu dabar, ar neateis kokio žuvis, — mąstė sau: — tuojau su kryčiu capt! ir sugausiu!”

Ir dar žemiau lenkėsi, ir dar atidžiau žiūrėjo į gelmę . . . Bet tamsiose bangose nieko nebuvo matyti.

Pagaliau pasirodė jam, kad nuo karklynų plaukia didi didi lydeka . . . eina stačiai į jį.

— O-o! žuvelė! — sušuko ir norėjo įkišti kryptį, bet kojėlė paslydo ant šlapio liepto, ir Jonelis įkrito į vandenį . . . Supliaušėjo vanduo . . . silpnas šauksmas — ir viskas nutilo . . . Lietaus lašai taip pat teškėjo ir kėlė burbulus; vėjas šnabždėjo lendrynuose, tamsios vilnys bangavo — viskas buvo kaip pirma . . . Tik kryptis, pamestas ant vandens, atsimušdavo nuo liepto, ir ant bangų liūliavo mažą, sudriskusi kepurėlę.

MARIJOS PEČKAUSKAITĖS VARDO GIMNAZIJOS ĮSTEIGIMAS

IGNAS MALĖNAS

Ieškojimas kelio į išskirtinę mokyklą. Tokios mokyklos idėja brendo. Ir nuostabu, kad ne vienoje, bet dviejose galvose: dr. Klemenso Ruginio ir mano makaulėje. Mudu susiejome, kai aš be atsiklausimo buvau Šviet. ministerio dr. L. Bistro paskirtas į Simano Daukanto mokytojų seminariją (ir kartu Saulės) dėstyti metodikas. Mudu pilnai sutarėm, kad klasėje, turi būti ne daugiau 25 mokinių, nes didesnis skaičius verčia mokinius būti masių žmonėmis. Tačiau mokiniai sudarė tik vieną mokyklos pusę, antrąją atstovavo mokytojai, kuriuos skyrė Šviet. ministerija, nors mokyklos vertę apsprendžia kolektyvas, į kurį įeina ir mokinių tėvų atstovai. Tačiau čia jau būtų brendama į teoriją, kurios šiuo metu išvengsime. O jeigu konkrečiai paanalizuosime pavienes mokyklas, tai teks padaryti išvadą, kad kiekviena turi silpnumų, tik kitur neryškūs, sunkiau įžiūrimi. Jau paties Kauno gimnazijos galėjo būti toli siekiančio įvairumo pavyzdžiu, kuriose išsiskiria matematikos mokytojai, kaikuriuose mokyklose rašę atskirom klasėm net 80% mokinių dvejetus mokslo metų pabaigoje. Ir toki "invalidiškos dvasios" mokytojai terorizavo net visą mokyklą, nes buvo įsigalėję. Tik Šviet. tarėjas dr. Pr. Germantas (vokiečių okupacijos metu) tokius mokytojus sudraudė įsakydamas, kad rašantiems 25% mokinių dvejetus reikia pasiaiškinti Švietimo vadybai, kadėl taip daro. O žinomiausią panašių veiksmų "kaltininką" perkėlė į mažiau populiarią gimnaziją. Taip ilgai laisvinosi mokiniai iš "nepakeičiamų" mokytojų. Gaila, kad

Ignas

Malinauskas -

Malėnas,

gimn. direktorius

1935 ir 1936 m.

Šviet. ministerija neskaitė išviečių "spaudos" ar kitu keliu netyrė mokyklų mokinių nuotaikų.

* * *

Lietuvių Katalikų Mokytojų Sąjunga buvo įsteigusi Kaune pradžios mokyklą (LE XVI, 59 pusl. įsteigimo metai rašomi 1931 m., bet mokykla veikė jau 1930 m., nes teko ją lankyti — red. N. K.), kuri sėkmingai veikė ir buvo išlaikoma pačių tėvų. Tai skatino galvoti ir apie gimnaziją, nors čia išlaikymas painesnis, nes visa sistema daugiau komplikauta. Vieta buvo parinkta Kaune ir pavadinimas — Marijos Pečkauskaitės vardo gimnazija. Visas reikalas apspręstas mudviejų — dr. Kl. Ruginio LKMS-gos pirmininko ir mano — tos sąjungos sekretoriaus. Mudu mokytojų suvažiavimo buvome išrinkti ir tuo pačiu įgalioti veikti bei kalbėti tos visumos vardu. Pagaliau parašiau Šviet. ministerijai prašymą, kad leistų LKMS-gai steigti ir laikyti MARIJOS PEČKAUSKAITĖS GIMNAZIJĄ Kaune. Prašymą pasirašėme abu su Ruginiu, jis ir nunešė. Tuo sugrįžęs, nes Šviet. ministeris K. Šakenis noris, kad būtų nurodytas vienas asmuo (ne kolektyvas), nes Šviet. ministerijai taip patogiau.

L. K. M. S-gos pradžios
mokyklos III skyrius
1932 m., su mok. vedė-
ju A. Šerkšnu.

Antanas Šerkšnas,

gimn. direktorius nuo

1937 m. iki 1940 m.

Ta linkme buvo prašymas ir pakeistas. Laikytoju sutiko būti dr. Kl. Ruginis. Taigi, mokyklai steigti leidimas buvo gautas, reikėjo kolektuoti mokinius I-jai klasei, kurių daugumą sudarė mokiniai, baigę LKMS-gos pradžios mokyklą.

1933 m. rudenį buvo pradėtas darbas. Patalpos išnuomos ten pat, kur jau veikė pradžios mokykla, Ateitininkų Rūmuose, Laisvės alėja nr. 3. Mokestis buvo nustatytas keturi šimtai litų metams ir klasės ribojamos dvidešimt penkiais mokiniais. Vietoj suolų klasėse buvo vartojami dviviečiai staliukai ir kėdutės, patogūs rašymui ir skaitymui, nes buvo nuožulnūs ir atverčiami. Mokinių uniforma pasirinkta tamsiai mėlynos spalvos: mergaitėms — kuklios suknelės, be jokių plisavimų ir mažos priejuostės, iškilnių atvėjais buvo dėvima didesnės baltos apykaklės (be priejuosčių); berniukams — kostiumas ir kaklaraištis. Ši kukli ir tvarkinga apranga labai skyrėsi nuo valdiškų gimnazijų rudų ir juodų uniformų, kurios vėlesniais metais irgi buvo pradėtos keisti.

M. Pečkauskaitės g-jai mokytojam algas mokėjo ir dengė kitas išlaidas iš surinktų mokslapinių. Tik kartą, per visą gimnazijos gyvenimą, Tėvų komiteto pritarimu buvo gauta iš Šviet. ministerijos 5000 litų. (M.P. gimn. valdiškų gimnazijų teisės buvo suteiktos tik vėlesniais metais — red.).

Apskritai reikia pasakyti, kad Tėvų komitetas buvo tikra ugdymo institucija, kuria pilnai pasitiko mokykla, nes tėvai tikėjo mokyklos vedama linija. Mokykla bet kokios politikos vengė, tik stengėsi ugdyti taurųjį lietuviškumą, kuris kiekvienam Lietuvos gyventojui yra būtinas, nors g-jai buvo sutelkusi ne vien lietuvius mokinius, todėl ji turėjo vengti ultra-patriotiškumo, kuris kitaip galvojančius tik atstumtų. Tėvai, kurie pareikšdavo savo norą, kad vaikas tikybos nesimokytų, būdavo nuo jos atleidžiami. Bet atsirasdavo tėvų, kurie buvo nekatalikai, bet norėdavo, kad vaikas mokytųsi katalikų tikybos. Tokių tėvų norai taip pat būdavo

tenkinami. Gimnaziją lankė įvairių tikėjimų mokiniai, kurie buvo mokomi savų dvasiškų. Bet svarbiausia, kad mokytojai mylėjo visakuo pavyzdinčius mokinius, o šie buvo prisirišę prie jų. Aš neatsimenu jokio atvejo, kad mokinys būtų paliktas toj pačioj klasėj antriems metams. Tokie dalykai mūsų mokytojams buvo visiškai svetimi. Parašyti dvejetą už nemokėjimą — buvo retas dalykas. Tai buvo negarbė klasei ir namam, nes tėvai patirtų iš kitų, o tada — didžiulė gėda. Mūsų nerašytas šūkis buvo: MEILĖ MOKINIUI, GĖDA APSILEIDIMUI IR NEDARBUI. Mokiniai ir tėvai šitai juto ir pritarė.

Beveik reguliariai kas mėnuo vyko tėvų susirinkimai, kuriuose skaitytos paskaitos iš vaiko-paauglio srities. Tėvai tuos susirinkimus mėgdavo ir visada gausiai dalyvaudavo, pakviesdami net pažįstamus. O mes būdavome patenkinti, kad artėja mokykla su namais, nes mums tai rūpėdavo.

Namai — mokinio gyvenvietė, o mokykla — jo darbovietė. Tai kas gali abejoti, kad šios dvi institucijos gali eiti skirtingais keliais. Nelaime gyvenimas dvelkia, jeigu šios vietos nesutaria. Bręstas vaikas-paaugelis turi būti vedamas tik viena linija, tada jis formuosis ramiai, be galimų kliūčių. Tačiau susidarys kita būklė, kai vaikas bus sukinėjamas skirtingais keliais, tada jis ims maištauti, visa palaikys "kvailystėmis", nes bręstančiam paaugeliui tik taip atrodo.

Gimnazijos mokomasis kursas buvo humanitarinio pagrindo. Lietuvių ir prancūzų kalbos buvo dėstomos nuo pirmos klasės, lotynų — nuo trečios ir anglų — nuo penktos.

Pradėjus veikti M. Pečkauskaitės g-jai, buvo paskelbta ir būsimos visų Lietuvos g-jų mokinių deklamavimo ir dailiojo skaitymo varžybos. Paskelbta iš anksto, kad visi žinotų ir galėtų ruoštis. Tai atkreipė ir mūsų dėmesį. Tik kaip varžytis I-II kl. mokiniui su VI-VII kl. didžiųjų gim-jų mokiniais? Bet bandėme. Teko nugirsti, kad kitos g-jos

Adolfas Jucys, prof. dr. matematikas

Juozas Kraliauskas, (dešinėje) rašytojas, literatūros ir liet. kalbos mokytojas

kviečiasi net teatro artistus į pagalbą, bet aš leidau atskiriems mokiniams rinktis jų mėgstamiausius eilėraščius ir jų deklamavimui labiausiai tinkančius. Šitai davė progos mokiniams plačiau pažinti autoriaus kūrybą ir ją įvairinti skirtinga interpretacija. Tai davė progos jauniems moksleiviams pažinti naujausius rašytojus ir jų kūrybą. Tokios varžybos moksleivius domino ir davė progos sekti net naujausią literatūrą. Mūsų jauna gimnazija, būdama dar nesubrendus, žemiau II vietos niekada nebuvo nustumta, nors varžybose dominavo tik valstybinių gimnazijų kolektyvas.

Dr. K. Ruginis po 2-ųjų metų buvo paskirtas Pedagoginio Instituto dėstytoju Klaipėdoje, tad man teko perimti gimnazijos vadovavimą, nors aš dirbau Kaune ir buvau VD universiteto prof. St. Šalkauskio asistentu. Man teko būti direktorium taip pat tik porą metų, nes daugėjant universitete darbui, turėjau direktoriaus pareigas perduoti savo buvusiam mokiniui dr. A. Šerkšnui, o šis išleido pirmąją M.P. gimnazijos abiturientų laidą,

sulaukė ir gimnazijos uždarymo. Mokytojai ir mokiniai buvo išskirti po įvairias mokyklas.

* * *

Prasluskus porai savaitių po rusų įžygiavimo, nutariau, kad reikia atsiimti iš Šv. Kazimiero draugijos man priklausęs honoraras už išleistas knygas 1000 litų. Nuėjau — man nematyti ir nepažįstami tarnautojai. Teiraujuosi dėl skolos, jog turiu gauti dar 1000 litų už išleistas knygas. „Mes nežinom“ — atsako. O pinigų man reikia, jau pritrūkau.

Einu į universitetą ir pasiimsiu algą už birželio mėnesį. Universiteto tarnautojas atsako: „Nuo birželio 1 d. Teologijos-filosofijos fakultetas uždarytas, tai ir tarnautojam algos nemokamos“. Už tokį nelauktą atsakymą aš dar pridūriau: „Atbuline data?“ — „Šiuo atveju taip“, — atsako tarnautojas.

Dabar pajutau, kad mano mokslas ir pasiruošimas darbui šitam režimui visiškai nepritaikinti, o keisti profesiją — jau vėlu ir nėra jokio noro, nes mokytojo darbui esu gimęs. Šitos minties vedinas palikau universiteto raštinę.

Pirmoji laida 1940 m., viduryje prancūzų kalbos dėstytojas Monsieur Leon Prou; iš k.: Valė Žilinskaitė, Irena Gumeniukaitė, Lilė Kutorgaitė, Jūlytė Petkevičiūtė, Meilė Kairiūkšytė, Liuda Laurinavičiūtė, Genė Vaiciekauskaitė, Birutė Jankauskaitė, Tatjana Bojevaitė, Vida Vazbytė, Laimutė Musteikytė, Danutė Narutavičiūtė (Narutaitė), Giedrė Damijonaitytė, Nina Varnaitė, Meilė Indreikaitė; trumpiau mokėsi I. Vitaitė, A. Šodaitė, J. Jankevičius

PRISIMENU IR AŠ...

KUN. STASYS YLA

Buvo vėlyvas 1934 metų pavasaris, kai dr. Kl. Ruginis kalbino mane kapelionu į M. Pečkauskaitės gimnaziją, kuri veikė nuo 1933 m. rudens. Kapeliono reikėsią ir pradžios mokyklai, veikiančiai nuo 1930 metų. Buvęs pirmasis gimnazijos kapelionas kun. K. Žitkus dėl sveikatos pasitraukęs. Abi mokyklos buvo privačios, įsikūrusios Kaune Ateitininkų rūmuose, Laisvės alėjoje 3.

Tuo metu tęsiau studijas — pedagogikos pas St. Šalkauskį, psichologijos pas M. Reinį. Be to, dirbau „Mūsų Laikraščio“ redakcijoje trečiuoju, šalia J. Grušo ir Gudjurgio. Rinkau medžiagą ir savo teziniam darbui iš teologijos. Laiko tikrai ne-

buvo aštuonioms savaitinėms pamokoms, neįskaitant pasiruošimo. Nebent, galvojau, atsisakyčiau darbo redakcijoje.

Viliojo tačiau nauja pedagoginė patirtis su gerais mokytojais, kuriuos pažinau iš Katalikų Mokytojų sąjungos susirinkimų Kaune. Tada, pirmaisiais kunigo metais, dėsčiau religiją senamiesčio vaikams valstybinėje pr. mokykloje, Prezidento gatvėje, su 50 litų mėnesinės algos. Neturėjau kitų pajamų, buvo labai sunku verstis, tad perėjau į redakciją, gaudamas 25 litus daugiau. Dabar man buvo siūloma visa šimtinė mėnesiui. Galvojau, gal tai padės geriau išsiversti studento buityje.

Vasarai išvykau, pasiskolinęs pinigų, į Grenoblį pasimokyti prancūzų kalbos kartu su A. Vaičiulaičiu, kuriam reikėjo tik pasitobulinti, nes jau šią kalbą mokėjo. Grįžęs, daviau galutinį teigiamą atsakymą dr. Kl. Ruginiui. „Mūsų Laikraštyje“ savo vietoj prikalbinau kun. J. Prunskį.

Rugsėjo mėnesį dr. Ruginis pristatė mane gimnazijos mokiniams. Tiek tos gimnazijos ir tebuvo: viso, rodos apie 50 mokinukų. Kasmet ji turėjo augti ir išaugti į pilną savo sudėtį. Antanas Šerkšnas pervedė per tris jo vadovaujamos pr. mokyklos skyrius, kiekviename pirš 20 vaikų. Ketvirto skyriaus nebuvo. Pasirodo, per 3 metus išeinama 4 skyrių kursas, atseit — mokykla progresyvi. Visa sudėjus, buvo apie šimtinė vaikų. Kas mane neramino, kad tie vaikai buvo ponų, ne varguolių, kokius turėjau senamiestyje. Užteko pirmo žvilgsnio, kad pajustum skirtumą. Be to, buvau „apšviestas“ iš anksto, kad tai ministerių, bankininkų, aukštųjų kariškių, advokatų, notarų ir kitokios „smetonėlės“ vaikai. Atrodė švarūs, tvarkingi, orūs, bet, pagalvojau, ar nebus išpaikinti.

Pirmosios pamokos praėjo sklandžiai — gal dėl to, kad pirmosios. Vaikai domėjosi nauju religijos mokytoju, sekiojo akimis, atidžiai klausėsi. Vėliau pastebėjau, kad vaikai — vis vaikai, nesvarbu ponų ar varguolių: laikyk juos visus akyse, stebėk, kaip ilgiau jų dėmesį pagauni, kiek juos įtrauki į dėstomą dalyką. Sunkiausios pamokos būdavo paskutinės. Pradžioj kaltinau save, kad nemoku dėstyti, ar koks galas, kol įsitikinau, kad vaikai būna pavargę.

Po mėnesio jau išskyrčiau veidus ir vardus, gabumą ir interesus. Emė aiškėti, kas iš jų labiausiai domisi mano dėstomu dalyku. Kaikurie buvo tokie žingeidūs, kad užbėgdavo 2-3 pamokas pirmyn ir užpildavo klausimais, arba pasakodavo, kaip supranta ar išgyvena religinius momentus, ką turi ir ko neturi iš religijos savo šeimose. Ne viskas man atrodė tinka kelti viešumon, bet negi stabdysi vaikišką, paprastąjį atvirumą. Viena darėsi aišku, kad tie, kurių šeimose religijos buvo mažiau, buvo labiau alkūs ir daugiau dėmesio jai skyrė klasėje.

Ponia Elzė Urbonaitė-Šerkšnienė (dabar Simonaitienė), dirbusi šioje mokykloje kartu su Valerija Kurmauskaite (dabar Kondratienė), pasakojo, kaip pradžiojai „užkrėtė“ žydų vaikus — advokatų, daktarų dukras, kurių čia buvo keliolika. Jos prašydavusios mokytojų, kad leistų religijos pamokose bent pasėdėti ir pasižiūrėti. Mokytojos sutikusios įeiti leis joms jų tėvai. Tėvai, žinoma, nevisi leido. Viena mergaitė, kurios motina buvo katalikė, matyt, nesiklausiusi tėvų, sėdėjo mano klasėje. Po savaitės — kitos, kai ji ėmusi pasakotis apie tas pamokas tėvams, šie paprašė mokyklos nuo tos „pareigos“ dukrą atleisti. Šito man tada niekas nepasakė, tik pastebėjau, kad dingo iš klasės ta gūvi mergaitė, kurios tėvą karininką-savanorį buvau išidėmėjęs dar anais nepriklausomybės pradžios laikais, kai pats mokiausi Ukmergės gimnazijoje.

Iš tėvų mažai ką pažinojau. Dovydaitis buvo mano profesorius, o čia jauniausioji jo dukra buvo labai panaši į tėvą. Pas dr. V. Kairiūkštį porą kartų

Pirmosios komunijos iškilmės 1934 m., tarp mokinių sėdi gimnazijos direktorius Klemensas Ruginis ir kun. S. Yla; II eilė tėvai iš k.: Masiulienė, Gužienė, mok. A. Šerkšnienė, Gužas, než., Liubinskiene, Račkauskas, Šiultė, Račkauskienė, Dovydaitienė, Sugintas, Sugintienė, Brėdikienė, než., než., Šarauskienė, Šarauskas, Grajauskienė, Jesaitienė, Grajauskas, Dovydaitytė, Dulskienė, mok. I. Malinauskas, Talmantas, III eilė, trečias mok. J. Žilionis, prancūzų kalbos mokytoja M. Striogaitė, mok. V. Kurmauskaitė ir paskutinis mok. A. Šerkšnas.

KUN.
STASYS
YLA

buvau jo kabinete, čia buvo dvi jo dukros. Oginskaitė-Jasaitienė (notaro našlė) pažinau dar būdamas klieriku, kai du jos sūnus rengiau iš pataisų. Čia mokėsi jos dukros — Jūratė ir Danutė. Buvau sutikęs ir matęs Talmantą ir Grajauską, o čia sėdėjo jų sūnūs II klasėje — Juozukas ir Algimantas. Kiti tėvai, kaip Lozoraičiai, Merkliai, Pakniai, Gužai, Šarauskai, Požėlos, Sugintai ir t. t. buvo žinomi tik iš spaudos.

Mokykloj dažniau lankėsi ponios — Gužienė ir Bredikienė, rečiau Lozoraitienė ir Paknys. Jie priklaušė tėvų komitetui. Su tėvų komitetu tvarkėsi A. Šerkšnas — pr. mokyklos vedėjas ir gimnazijos mokytojas. K. Ruginis — direktorius dėstė ir kitose mokyklose, redagavo "Lietuvos Mokyklą", vadovavo Katalikų Mokytojų sąjungai ir buvo labai užimtas. Buvo užsiėmęs kitais darbais ir tretysis gimnazijos mokytojas Ignas Malinauskas-Malėnas.

Antrame pusmetyje iškilo klausimas, ar kapelionas negalėtų paruošti vaikų pirmajai komunijai. Šito labai norėjo motinos, kurių dukros jau II klasės mokinės, dar nebuvo parengtos. Atsirado ir daugiau vaikų — viso 18 iš gimnazijos ir pr. mokyklos. Ruošai teko panaudoti tas pačias pamokas tik su priedu apie išpažintį ir komuniją. Pasirodė, kad tai įdomu ir visiems vaikams. Gyvu susidomėjimu aiškinomės ypač sąžinės ir nuodėmės klausimus. Atskiru laiku, į galą, mokėmės tik su ta grupe, kaip atlikti gerą išpažintį ir kaip priimti komuniją. Tada kapelionas iškėlė klausimą, ką kviesime iš šalies klausyti mūsų išpažinčių. Atsakymas buvo: nieko nekvesim! Mane kiek nustebino. Tik vėliau, po didesnės patirties, įsitikinau, kad tai beveik bendra taisyklė: vaikai nori atlikti išpažintį pas tą, kuris juos paruošė.

Pirmosios komunijos iškilmės vyko Įgulos-Šv. Mykolo bažnyčioje, čia pat prie gimnazijos. Po to

grįžom į mokyklos salę trumpom vaišėm — agapei. Teko susipažinti su tėvais, kurių anksčiau nebuvau matęs. Nepastebėjau Bredikytės tėvo, Masiulio ir kitų. Spėjau, kad buvo užimti tarnybiškai. Bredikis buvo diplomatas. Masiulis dažnai važinėjo į užsienius ginklavimosi tarnybos reikalais. Su šiais dviem susipažinau tik nacių koncentracijos stovykloj.

Mano darbas šiose mokyklose, gaila, truko tik vienus mokslo metus. Dar jiems nepasibaigus, sužinojau, kad esu išrinktas vyresniuoju asistentu dėstyti sielovados teologijos-filosofijos fakultete, teologijos skyriuje, ir kad turiu vykti penketai mėnesių į užsienį pasiruošti. Rudenį, atsidūręs prieš subrendusius studentus, pajutau ką esu praradęs. Čia viskas buvo oficialu, akademiška, savotiškai atoku, kai ten su vaikais M. Pečkauskaitės gimnazijoje buvo šeimyniška, šilta, artima. Turėjau kurį laiką išgyventi tą akademišką vėsą, kol paskui per pratybinius seminarus radau šiltesnį santykį su būsimais kunigais.

Naujose pareigose neturėjau laiko, tad nė sykiu nebuvau užklydęs į M. Pečkauskaitės gimnaziją. Kapelionas vietoj manęs buvo kun. K. Puleikis, jis taip pat dėstė ir lotynų kalbą trečioje ir ketvirtoje klasėse. Nežinau kodėl, bet mane mokykla pakvietė paruošti naują vaikų grupę pirmajai komunijai. Tik vėliau paaiškėjo, kad tokia buvusi tėvų valia, o vaikai, prisiminę pernykščią ruošą, taip pat norėjo to paties kunigo.

Lankiau bene porą mėnesių tuo pačius rūmus, atradau ir tų pačių veidukų. Grupė buvo nemažesnė, kaip ir pirmoji. Su ja dirbau atskirai, šalia pamokų — paskirtomis dienomis. Krito man į akis vieno advokato dukra, nes jos uolumas buvo didelis. Komunijos iškilmės vyko toj pačioj Įgulos bažnyčioj. Vaikai iš anksto rinkosi, pasipuošę iškilingais drabuželiais. Irutė atėjo paprastai apsirėngusi ir apsiašarėjusi. Tėveliai, girdi, neleidžia: galėsianti eiti komunijos, kai būsianti 14 metų. Teko raminti, kad priimtų tėvų valią.

Ruošdamas šią grupę pastebėjau pakeitimų mokykloje. Gimnazijos direktorius jau buvo Ig. Malinauskas, nes Ruginį pakvietė lektoriauti Žemės ūkio akademijoje Dotnuvoje. Po dviejų metų Malinauskas buvo išrinktas vyr. asistentu į tą patį fakultetą, filosofijos skyrių — pasidarėm kolegos naujame darbe. Gimnazijai ėmė vadovauti A. Šerkšnas, o mokyklai J. Žilionis. Mokykloje dirbo ir Juozas Kralikauskas, kuris vėliau perėjo dirbti į gimnaziją dėstyti lietuvių kalbos ir literatūros. Nuo antrųjų metų gimnaziją pašoko į tris klases. Jai mokinių pririnko ponias J. Narutavičienė (dabar Narūnė-Pakštienė), norėdama, kad čia mokytųsi ir jos dukra Danutė. Ši mergaitė klasę baigė gimnaziją 1940 metais. (Oficiali pirmoji gimnazijos laida turėjo būti, kuri išaugo normaliai iš pradžios mokyklos ir kurioje man teko dėstyti. Jie gavo savo diplomus 1941 metais jau išskirstyti po kitas gimnazijas).

Po daugelio metų, išėjęs iš kaceto, atsidūriau Vakarų Vokietijoje, Pfullingene, ir čia sutikau iš buvusių mokinių St. Lozoraitį. Vatikano siunčiamas, jis atvyko su kun. dr. V. Pavalkiu parengti tautinės delegatūros steigimą. Buvo miela matyti ir sušnekti tą rimto veido, gilių akių buvusį berniuką, dabar išaugusį į jauną džentelmeną. Netrukus sutikau kitas savo mokytojas, studijuojančias Tuebingeno universitete, būtent: G. Šalčiūtę, M. Sabaliauskaitę, A. Liubinskaitę. Pastaroji man atsiuntė nuotrauką, darytą I komunistų proga; kitoj pusėj buvo jos įrašas: "Buvusiam mano kapelionui — A. Liubinskaitė, Tuebingen 1947. II. 27". Rodos, Augsburgėje kartą priėjo jaunas blondinas ir paklausė, ar galėtų mane "nutraukti". Tai buvo Don. Šulaitis iš anos pirmosios klasės, garsėjantis tada fotografas. Jau Amerikoje atvyko sykį į Putnamą jaunas inžinierius ir sako: "Kapelione, gal sutuok-

tum mane su Aldona iš Waterburio". Tai buvo Romualdas Dulskis. Dainavo, moksleivių žiemos kursuose, krito į akis tylus, rimtas, galvotas moksleivis Saulius Kuprys iš Cicero. Po jo pradėjo kursą lankyti brolis Jonas, o kiek vėliau ir sesutė Vida. Kiek buvo nustebimo, kai sužinojau, kad tai Marytės Sabaliauskaitės (Kuprienės), odontologės vaikai. Prieš keletą metų vykau į lietuvių kultūros židinį Brooklyne. Pakeliui gedo automobilis, ir pavėlavau į kažkurio mūsų rašytojo minėjimą. Žmonės jau skirstėsi iš saliuokės ir telkėsi prieangyje. Žiūriu — nematytas, bet lyg pažįstamas moters veidas. Ji pastebėjo mane ir ima artėti. Išskėčia rankas, apkabina ir pabučiuoja. "Kapelione, mes dar prisimename jus ir ką anuomet mums kalbėjot". Tai buvo viešnia iš Lietuvos, atvykusi lankyti savo giminių. Tą patį pakartojau ir jai: "Prisimenu ir aš jus..."

IŠ JAUNO MOKYTOJO

ALEKSANDRAS PAKALNIŠKIS

DIENORAŠČIO

Visai galimas dalykas, kad šį rudenį būsiu Marijos Pečkauskaitės Gimnazijos mokytoju. Prieš tą galimybę stoviu dabar kaip prieš kokią pabaisą. Bijau, ir rimtai bijau. Neturėdamas pedagoginio patyrimo, iš karto turėsiu kaip į ugnį patekti, į "intelligentų gimnaziją", turėsiu atsistoti prieš rafinuotus ponaičius iš pačių Kauno viršūnių. O jaučiausi neturįs sugebėjimo mokytojo autoritetui išlaikyti. Mokytojauti kokioje tolimos provincijos gimnazi-

joje būtų nulis, su šiuo man gresiančiu siaubu palyginus. Ir kad nors kiek mokytojo praktikos turėčiau! Kiek provincijos gimnazijoje ji lengvai įgyjama būtų, tiek čia bus tolygu laužimui ledų kuo kiečiausiu.

* * *

Gimnazijoje bevykstą įstojamieji egzaminai. Raštinėje radau pradžios mokyklos vedėją ir tris

1938 m. ruduo VI kl. mergaitės, iš k.: (apačioje) Marytė, Irena, Lili, (stovi) Genė, Marytė, Aliutė, Birutė, Norutė, mok. K. Bauba, Aliodija, Liuda, Iza, Giedrutė, Regina, Laimutė.

Aleksandras Pakalniškis, matematikas

1939 m. mokslo metų užbaigimas, perėjus į VII kl. (su šia klase buvo pradėta gimnazija), iš k.: Birutė Kaupaitė, Marytė Sabaliauskaitė, Nora Norvaišaitė, Aliutė Liubinskaitė, klasės auklėtojas ir lotynų kl. dėstytojas Kazimieras Bauba, Marytė Gedgaudaitė, Laimutė Matulevičiūtė, Liuda Gužaitė, Regina Audriūnaitė, (II eilė) Pranas Šiultė, Juozas Talmantas, Iza Poželaitė, Irena Balčiūnaitė, Gene Strepekaitė, Aliodija Ruzgaitė, Mina Vainermanaitė, Giedrė Šalčiūtė, Rudis Lazersonas, Ignas Biliūnas, (III eilė) Jurgis Sugintas, Pranas Dėdelė, Jonas Paknys, Gediminas Merkys, Vladas Grodenskis, Juozas Račkauskas, Jurgis Orentas, Algis Šarauskas, Mindaugas Bloznelis, trūksta Lili Gurvičiūtės. (Trumpesni laiką mokėsi A.

Grajauskas, A. Dūda, V. Mondžiejus- Balčiūnaitė, G. Strepekaitė, M. Tubekas, H. Zabulionis, J. Žemguly, I. lytė, L. Bytautaitė, R. Dulskis ir t.t.)

gimnazijos mokytojus — vieną vyrą ir dvi ponias. Pradžios mokyklos vedėjas supažindino mane su jais. Dainavimo mokytojas, prancūzų kalbos mokytoja ir... nebeatsimenu, kokio dalyko mokytoja buvo trečioji.

Dainavimo mokytojas šneka balsą panarinę. Jo šnekėjimas panašus į deklamavimą. Toks nuolatinis deklamavimas yra juokingas ir suponuoja žmogui šiek tiek tuštumo. Tos ponios abi, kiek iš trumpo pasikalbėjimo sprendžiau, nėra gudrios. Tuščio ir kvailo miesčioniškumo pastebėti buvo galima.

Paskui dar užėjo lotynų kalbos mokytojas, ką tik mobilizuotas, kareiviškoje uniformoje. Jis simpatiškesnis už kitus kolegas bent tuo, kad paprastas ir nuoširdus. Susipažinau ir lietuvių kalbos mokytoją, su barzdele senuką. Jis savotiškas, lyg iš Paukštelio "Pirmųjų metų" ištrauktas.

Bendrai, į visą tą mokytojų kolegiją bežiūrint, gyvai prisiminė "Brandos atestatas" ir "Pirmieji metai". Išskyrus tik direktorių, jaunąją lietuvių kalbos mokytoją ir abu Puodžiukynus, visi kiti yra scenai tinkami charakteriai, su karikatūros žymėmis.

* * *

Klasė, kurioje pirmą kartą atsistočiau kaip mokytojas, buvo šeštoji. Kol direktorius mane su ja supažindino, beveik kojos man drebėjo. Kai išėjo direktorius, likau klasės vadovu. Bet nesijaučiau vadovo kailyje esąs. Jaučiausi ne mokytoju klasėje, o kažkokiu automatu, pakliuvusiu į neįprastą, nemalonią padėtį, iš kurios bėgti jau nebegalima. Pradėjai — tai ir varyk iki galo, nors ir užsimerkęs. Algebros pamoka buvo, aiškinau apie šaknų ženklą. Kartais beaiškindamas suklysdavau.

* * *

Pietų benuėjau penktą valandą. Po šeštos pamokos turėjau išegzaminuoti aštuonis septintos klasės mokinius, o paskui penkioms klasėms trimestrinius pažymius išvesti. Egzaminavau vieną

mokinę, kuri nelanko gimnazijos, bet kiekvieno trimestro gale ateinanti egzaminuotis. Ir egzaminavau septintokus, kurie nepatenkinti buvo išvestu trimestriniais pažymiais.

Per tuos neva egzaminus mano santykiai su mokiniais nuoširdesni pasidarė. Paaiškėjo kai kurie geri matematikai, kurių nebuvau tinkamai pažinęs. Tokiais besą J. Sugintas ir M. Bloznelis. M. Blozneliui buvau išvedęs keturis, bet jis atėjo kovoti už penketuką. O M. Sabaliauskaitė labai nuoširdžiai pasakė man: "Aš atėjau, pone mokytojau, pasirodyti, kad šį tą žinau. O kadangi man statote dvejetuką, tai išeina, kad aš absoliučiai nieko nežinau." Ir tikrai, ji bežinanti šį tą. Išvedžiau jai trejetą.

Blogiau baigėsi su L. Gužaitė. Buvau išvedęs jai trejetą, bet ji pareiškė nepatenkinta esanti, norinti ketveto. Kad negaištume laiko, pasiūliau pliusą prie trijų. Ir su tuo nesutiko. Bet kai pradėjau egzaminuoti, pasirodė, kad pluso pridėti negalima. Taip ir padariau. O ji, išeidama iš klasės, taip trenkė durimis, kad ir langai išbyrėti galėjo. Šitaip savo protestą pareiškė.

Ją egzaminuojant, M. Gedgaudaitė pro durų langą iš koridoriaus žiūrėjo į mane ir vaipėsi. Noriu manyti, kad ji taip darė susitarusi su L. Gužaitė.

* * *

Pirmokai padarė man didelį netikėtumą: per geometrijos pamoką Blažys atėjo ir įteikė klasės išleistą laikraštėlį. Nustebau ir nudžiugau. Aš tą klasę labiausiai myliu. Ir tie mano pipirai išleido laikraštį! Grįždamas iš miesto, pusę jo perskaičiau, o antrą pusę užbaigiau kambaryje. "Vyrų" ir "panos" rašo straipsnius ir beletristinius kūrinius. Ypač įdomu buvo skaityti, kad tuos "rašytojus" gerai pažįstu, tik nieko dar nežinojau apie literatūrinius jų sugebėjimus.

* * *

Klasė mane nugalėjo.

Įėjau į šeštąją, kai turėjo būti piešimas. Visi jau buvo piešimo nuotaikomis persiėmę, sunku bebuvu su įjudusia mase susidoroti. Na ir pradėjo!

Pirmiausia, visa vidurinė eilė su visais suolais pradėjo važiuoti pirmyn į lentą. Ir taip gudriai, kad aš to nepastebėjau. Susigriebiau tada, kai tarp pirmojo suolo ir lentos jau vos pralįsti bebuvu galima.

Paskui pradėjo kėdžių brūžinimo į grindis koncertą. Prie jo prisidėjo ir mergaičių pusė. Ir taip visi išjudino, kad jau nebesekė, ką dirbame lentoje. Nepaisė nė dvejetų, kuriuos stačiau gausiai kiekvienam, kuris neatsakė į klausimą, koks uždavins duotas išspręsti pas lentą stovinčiam.

Galų gale, tarpe suolų atsirado kažkoks stovas. Ir pačiu blogiausiu momentu įėjo į klasę direktorius.

*

* * *

Per pertrauką priiminėjau mokinių bibliotekai gražinamas knygas. Gražioji R. Vailokaitė prašė pasakyti, kiek gavo vakar už algebros rašomąjį. Pasakiau, kad penkis. Ji nepatikėjo, o aš nieko daugiau nebesakiau — nei patvirtinau, nei nuneigiau. Sužadinau smalsumą ir abejones. Visą pertrauką giedojo: "Pone mokytojau, pasakykite, kiek aš gavau." Malonu buvo klausytis ir ją erzinti. O penkis ir gavo. Didelė staigmena jai, nes pažymiai jos svyrudavo tarp dvejeta ir trejeta.

NAUJĄ KLASĘ BESTEIGIANT

JANINA NARŪNĖ

Laisvės alėjoje, už Įgulos bažnyčios, Ateitininkų naujuose rūmuose buvo neseniai atidaryta Marijos Pečkauskaitės vardo gimnazija. Ten erdvūs kambariai, puikūs mokytojai — pedagogai. Tik gaila, kad yra tik tai pirmą ir antrą klasę. Trečios klasės nėra.

— Bet ji galėtų būti! galvojau sau, pamažu eidama Laisvės alėja . . . — O kas būtų, jeigu mes — kelios šeimos prašytumėm savo vaikams atidaryti ir trečiąją klasę? Juk pasiūlymėti su jais galima.

Buvau jau prie gimnazijos durų. Mokytojų kambarių gimnazijos direktoriaus dr. Ruginio nebuvo. Sutikau tenai mokytoją Antaną Šerkšną. Ėmėm kalbėtis.

Visu mano optimizmu ir užsidegimu jį įtikinau, kad gimnazija gaus be jokio vargo gerai paruoštas mergaites, apsiskaičiusias, svetimų kalbų mokančias, rimtas moksleives į savo trečiąją klasę.

— Man jūsų projektas patinka. Bet dabar tuojau nieko negaliu pasakyti. Mes turėsime tai apsvarstyti mūsų posėdyje. Palikite savo telefoną, o aš jums paskambinsiu, kai paaiškės reikalas.

Neilgai trukus, suskambėjo mūsų telefonas. Man pranešė mokytojas A. Šerkšnas, jog esu kviečiama pasikalbėti man rūpimuoju klausimu. Kaip ant sparnų išlėkiau į M. Pečkauskaitės

gimnaziją. Ten radau direktorių dr. Ruginį, Antaną Šerkšną ir dar vieną mokytoją. Jie visi iš karto sutiko su įneštu mano projektu, bet labai suabejojo, ar aš surinksiu reikiamą skaičių moksleivių trečiajai klasei atidaryti?

— Kiek reikia jų pristatyti? — paklausiau.

— Būtų gerai 20.

Čia ir aš suabejojau. Tokių trečiasimninkų nenumačiau. Matydami mano susviravimą, direktorius reikšmingai pastebėjo, jog ne mažiau kaip 15. Aš, lyg lengviau atsidusau. Pamaniau sau: eisiu ir tuojau pat rinksiu. Taip ir sutarėm, kad aš pristatysiu gimnazijai moksleivių sąrašą su vardais, pavardėmis ir adresais ir trečioji klasė bus atidaryta vidury mokslo metų, tuoj po Kalėdų.

Stai man naujas darbas. Taip irėjau iš durų į duris, panaudodama savo visus energijos išteklius dėl mūsų vaikų geresnių sąlygų mokykloje. Ar lietus lijo, ar snigo, ar šalo — niekas manęs nebesulaikydavo: aš skubinau, kad tik ištesėčiau, kad tik surinkčiau, kad tik reikiamą ir tikrą pavardžių sąrašą pristatysčiau kuo greičiausiai.

Grįžusi namo, pasiėmiau popieriaus lapą, išgrafavau vertikalinėmis linijomis, įrašiau Nr. 1 mūsų dukterį Da-

nutę ir susimąščiau . . . juk bus lengva užrašyti sekančias pavardes ir jų penkiolika! . . .

Mano vyras šaipėsi, juokavo, kad manęs laukia . . . didelis "fiasco". Pasiėmusi telefonų abonentinę knygą, suradau advokato Žilinsko telefoną ir paskambinau. Pasigirdo tarnaitės balsas:

— Ponas sugrįžta iš darbo 3 val. Valgo pietus. Aš nežinau, kada jūs gali priimti. Paskambinkite jam. Tai buvo antrasis mano sąrašo numeris, kuris taip greit sutiko duoti savo dukrelei geresnę gimnaziją.

Mano nuotaika ėmė taisytis. Drąsiai žengiau prie dr. Gumeniukienės dantų gydymo kabineto durų. Išleidusi savo pacientę, daktarė mieliausiu noru sutiko savo vienintelę dukrelę leisti į projektuojamą klasę. Jau užrašiau trečiąją kandidatę į savo sąrašą. Tas puikus pasisekimas davė man ir vėl geros vilties ir naujos energijos siekti toliau savo plano.

Bet čia ir prasidėjo mano kryželiai. Puikios lietuvių šeimos, kuriose buvo daugiau vaikų, mielai norėtų perkelti į naująją, išsvajotą Marijos Pečkauskaitės gimnaziją, bet . . . yra dar labai svarstytinas klausimas.

Labai nuoširdžiai sutiko mane p. Vazbienė:

ASTUNTOKĖS 1940 m.

— Nežinau ką atiduočiau, kad mano Vidutė turėtų geriausią mokyklą!

Čia pat užrašiau Vidutę Vazbytę ketvirtąją kandidatę.

Po ilgų svarstymų ir p. Petkevičienė nusprendė atiduoti savo dukrelę į mūsų tarpą.

Buvo ir tokių atsakymų: esu valstybiniai nusistatęs, ir mano vaikai gaus mokslą tikrai valdiškose mokyklose. O viena motina man taip atsakė:

— Aš pati gerai žinau, kur reikia siųsti mano vaiką! — Mūsų kalba buvo baigta. Už kelių dienų ji pati nuėjo į gimnaziją įregistruoti savo dukterį. Mokytojas A. Šerkšnas atidavė į mano bendrą sąrašą iš eilės šeštąją kandidatę.

Taip ėjo pamažu, bet vistiek pirmyn trečiosios klasės reikalai. Vis ėjau, ieškodama naujai klasei moksleivių. Kai persiritau per skaičių 10, lyg ir šviesesnės viltys pasirodė.

— Tu, kaip tas ubagas, eini ir eini per svetimus kiemus, — lyg tai šaipydamsis, lyg tai užjausdamas, kalbėjo mano vyras. — Gana tau! Gali susirgti! . . .

Prie funikulieriaus sutikau gimnazijos mokytoją Antaną Šerkšną; jis, mat, gyveno, kaip ir mes, Žaliajame kalne, tad ne kartą susitikę, šnektelėdavome važiuodami į kalną. Jis būdavo smulkiai mano informuojamas, kaip sunkokai, pamažu ėjo pirmyn

* * *

MANO MOKYTOJAI

DANUTĖ NARUTAITĖ

1934-5 mokslo metais M. Pečkauskaitės gimnazijos direktoriu buvo dr. K. Ruginis, tos gimnazijos steigėjas. Jis buvo malonus, patrauklus pedagogas, istorikas-eruditas. Su naujai įsteigta 3-čiaja klase praleido nemažai laiko, tirdamas ir lygindamas mergaičių pažangumą moksle. Dėstė istoriją. 1935-6 metais klasę perėmė dr. Antanas Šerkšnas. Jis dėstė istoriją ir lituanistinius dalykus. Kaip psichologas, turėjo didelės įtakos, formuojantis mergaičių pasaulėžiūrai ir pasaulėjautai. Pamokas kartais pakeisdavo auklėjamais pašnekesiais. Įvedė klasę į egzistencialistišką nusišnekimą klausimu: "kur eini ir kur nueisi?". Blaivus, apdovanotas sveiku humoro jausmu, jis pateikdavo neigiamų miesčioniškos "panelės valdininkės" tipą, kritikuodamas paviršutiniškumą, vieną malonumų ieškojamą;

mano darbas. Šį kartą jis, žiūrėdamas į mane, tarė:

— Bene būsite nustojusi truputį svorio, atrodot kiek sumenkusi?

— Gal . . .

Sugrįžusi namo, galvojau: gal tikrai jau man gana . . . Juk nebeturiu nei kur eiti. Visą Kauną būsiu išvaikščiojusi . . . Imsiu ir nunešiu direktoriui visą sąrašą, koks jis dabar yra! Ką jis pasakys? . . .

Tai buvo lapkričio mėn. pabaiga. Čia pat ir gruodis. Ir moksleivių kalėdinės atostogos. Rytojaus dieną nuėjau į gimnaziją. Įteikiau direktoriui Ruginiui pavardžių sąrašą: tryliką pavardžių . . .

— Tai ką dabar . . . Reikia jas priimti . . . Ir nuo Naujųjų Metų (1935) atidarysime trečiąją klasę.

Aš buvau labai patenkinta, tiesiog laiminga.

— Mat, kai bus jau atidaryta, — toliau kalbėjo direktorius, — gal atsisiras ir daugiau norinčių. O jūs dabar ilsekitės, nes po švenčių jus norėsime turėti Tėvų Komitete. Būsime ryšininė tarp mergaičių ir mokytojų.

— O kaipgi! Jos man dabar taip savos, lyg mano dukros, — linksmai juokavau ir aš, nujausdama ateinančių puikų poilsį! Gal užtarnautą . . .

Taip drauge su Naujaisiais Metais prasidėjo idealus darbas išsvajotoje gimnazijoje. Buvo stiprus kontaktas tarp mergaičių ir idealistų pedagogų, o taip pat tarp tėvų ir mokytojų.

prašydavo mergaičių susimąstyti, ar jos norėtų tapti paviršutiniškomis panelėmis, ar pilnutinėmis asmenybėmis, kuriose religija, pasaulėžiūra ir profesinis pašaukimas vienas kitą palaikytų ir papildytų.

Po poros metų, perdavęs klasės auklėjimą mokytojai A. Puodžiukynienei, pasiliko liet. istorijos dėstytoju ir palaikė glaudų ryšį su klase, kaskart arčiau pažindamas kiekvieną moksleivę, rūpindamasis kiekvienos dvasiniu brendimu ir pažanga. A. Puodžiukynienė dėstė gamtos ir fizikos mokslus. Buvo idealiai balansuota, rimta, vidinė giedra švytinti asmenybė. Klasė ją mylėjo ir gerbė, tačiau kritiškais momentais dažniau kreipdavosi ne į ją, bet į artimiausią pažįstamą ir didį autoritetą turintį dr. Antaną Šerkšną.

Žymesnės įtakos padarė kun. dr. P. Kirvelaitis, mokslininkas — teologas, etikos vadovėlio autorius. Jis dėstė religijos istoriją ir etiką. Pasižymėjo dideliu tolerantiškumu nekatolikams moksleivėms, kurioms leisdavo likti klasėje savo pamokų metu, jei jos to pageidaudavo. Klasė labai prisirišo ir prie I. Malėno, kurs buvo gyvas, sąmojingas ir dažnai šnekučiuodavosi ne tik matematikos, bet ir kultūros istorijos ar psichologijos te-

Fizikos ir biologijos dėstytoja.

A. Puodžiukynienė

Septintokės su matematiku A. Juciū

Rankdarbių mokytoja p. Glemžienė

momis. Giliai atmintyje liko prancūzų k. mokytoja Marija Striuogaitė, gyvo malonaus būdo dėstytoja. Mergaitės ją mėgo, jos nesivaržydavo. Su ja jos sparčiau darydavo pažangą, nei su kitomis mokytojomis.

Anglistė buvo J. Kisieliūtė-Malcienė, sąmojingai Valytės Žilinskaitės praminta "Miss Puding". Švelnaus būdo, taktiinga ir nuosekli. Jos mokėmės buvo lengviau žengti pirmuosius žingsnius emigracijoje, turint gerą anglų kalbos pagrindą. Lotynistai buvo A. Jočys ir dr. K. Bauba. Pirmasis itin rūpinosi disciplina klasėje, reikalaujamas sau pagarbos. Sakydavo: "gerbk kitą, kad kitas tave gerbtų". Po poros metų klasę perėmė K. Bauba — aktyvus ateitininkas, spinduliuojanti asmenybė. Pamokų monotoniškumą praskaidrindavo švelniu sąmojumu. Įvesdamas klasę į Ovidijaus odes, skanduoti mokė pavyzdžiu: "Maceina, ar tu vis tebemėgsti grybus" ... Sunku patikėti, kad tas saulėtas, visus mylintis asmuo turėjo mirti kanikinio mirtimi nacių kate.

Rašytojas Juozas Kraliauskas buvo etnuziastingas pedagogas, tikras literatūrinės kultūros nešėjas. Pratinę klasę skaityti literatūrą sąmoningai ir kritiškai. Kreipė dėmesį į stiliaus savybes ir atsidėjęs kovojo su kalbos bei stiliaus klaidomis mergaičių rašiniuose. Visos jo dėka padarė didelę pažangą minties dėstyme. Vienai jo studenčių, vėliau studijavusiai žurnalistai, išimties keliu po šešių semestrų buvo leista laukti baigiamuosius egzaminus universitete, nes "buvo atsinėšusi puiku literatūrinį pagrindą iš gimnazijos". Tai buvo J. Kraliausko, l. literatūros ir kalbos mokytojo, nuopelnas.

Namų ruošos mokytojos A. Glemžienės pamokos ne vienai vėliau praverė praktiškame gyvenime, o visos norėjome būti panašios į gražiąją, sportišką ir draugišką kūno kultūros mokytoją Gražiną Vokietaitę ... Visos mergaitės mokėsi gerai ir išlaikė brandos egzaminus Švietimo Ministerijos atstovams dalyvaujant. Klasė laimėjo pirmąsias vietas tautinės liet. istorijos ir prancūzų kalbos varžybose. Mūsų klasės dauguma mergaičių buvo skautės ir sudarė "Voverių" skiltį, skiltininke eilę metų buvo Giedrutė Damijonaitė, paskiltininke — Vida Vazbytė.

Gimnaziją baigusios, visos siekė aukštojo mokslo: netgi pusė jų — medicinos srityje; ketvirtadalis pedagoginėje srityje. Tai kalba apie klasės altruistiškumą. Šešios absolventės gavo doktoratus savo srityje. Tos, kurios ištėkėjo, sukūrė gražias šeimas: gerai išauklėjo ir išmokslo vaikus. Klasė stengėsi palaikyti tarpusavio ryšius išėivijoje, nenuilstamai susirašinėdama visas apjungia Vida Vazbytė-Tumasonienė. Tokia buvo pirmoji ir vienintelė Marijos Pečkauskaitės gimnazijos laida.

1939 m. pavasaris, V-ji klasė, iš k.: I. Jonitytė, Ramutė Kairiūkštytė, Aldona Brėdikytė, piešimo mok. Vytautas Bičiūnas, dir. A. Šerkšnas, lit. mok. J. Kraliauskas, Irena Šlėnytė, Yčaitė, A. Kaziukaitytė; II eilė, Aldona Svilaitė, (Vytautas Svilas IV klasės), Vladas Bendžius, Jonas Vaškelis, Algis Sasnauskas, Stasys Lozoraitis, Kęstutis Sasnauskas; III eilė Aldona Talmantaitė, Kazys Milvydas, Zigmąs Šerkšnas, Vytautas Morkūnas, Gražina Skučaitė, Irena Balčiūnaitė, Ramutė Vailokaitytė, Algis Chmieliauskas, Ligija Biezumavičiūtė, V. Yčaitė. Jonas Vailokaitis; trūksta: A. Gensaitė, J. Litvinas, broliai Slavina, C. Rumšiškis, O. Gauronskis, A. Petrulis, broliai Černeckiai, A. Petrulis, Masiulis, J. Šodė, P. Pašys.

PRISIMINIMAI

V. LOZORAITIENĖ

Kuomet mano vyr. sūnus pradėjo lankyti M. Pečkauskaitės gimnaziją, joje dar nebuvo visų klasių. Prisimenu, kaip po stojamųjų egzaminų tėvams buvo parodytos gimnazijos patalpos, kurios buvo maloniai nuteikiančios. Dažnai užsukdavau į gimnaziją, vis arčiau susipažindavau su mokytojais, o ypač su direktorium dr. A. Šerkšnu, kuris savo maloniui ir švelniui būdu mokykloje palaikė ramią ir tvarkingą atmosferą. Vieną dieną, atėjusi į mokyklą parsivesti jaun. sūnų namo, ant laiptų sutikau direktorių neįprastai susirūpinusį ir susijaudinusi. Klausiu, kas atsitiko? "Matai Tamsta prancūzų kalbos mokytoja gavę šešias savaites atostogų, nes laukiasi vaiko. Mokiniai be mokytojos dūksta ir trukdo kitom klasėm dirbti, o nėra kas pavaduotų mokytoją".

Aš, ilgai negalvodama, sakau: "Leiskite man tą mokytoją pavaduoti. Aš gi baigiau pedagoginius kursus Petrapilyje ir ten pat, net dvejose gimnazijose, dėčiau prancūzų kalbą. O Vilniuje, ponios Mašiotienės gimnazijoje taip pat mokytojavau. Aš mėgstu tą darbą". Direktorius Šerkšnas nenorėjo savo ausim tikėti. Manė, kad aš juokauju, ypač žinodamas, kad turiu pareigų, surištų su mano vyro tarnyba. Bet tada paaiškinau, kad tos mano pareigos, surištos su reprezentacija, yra dažniausiai po pietų arba vakarais, o rytus turiu laisvus. Direktorius iš džiaugsmo nežinojo, kaip man dėkoti. Sekančią dieną atėjau

į M. Pečkauskaitės gimnaziją kaip mokytoja. Kas daugiausia buvo nustebęs, pamatęs mane savo klasėje, tai mano sūnus, kuris net varžėsi į mane pažiūrėti. Mūsų draugų vyriausios klasės mokinė, po pamokos sugrįžusi namo, pasakė tėvui: "Žinai, tėte, ji yra tikra mokytoja". Tai buvo man maloniausias komplimentas.

Per tą mano mokytojavimo laiką buvo surengtos kelios gimnazijos mokinių iškylos. Atsimenu, kad mokiniai važiavo pasižiūrėti Puntuko. Buvo ruošiami ir vakarėliai su programom. Vyresniųjų klasių mergaitės mėgdavo ir pašokti. Kaune butai buvo nedideli, tad pašokti juose nelabai buvo kur. Norėdama padaryti malonumą jaunimui, paprašiau generolą Nagevičių "paskolinti" jaunimui gražiosios Karių Bendrovės salę vienam vakarui. Generolas su tuo mieliai sutiko. Buvo malonu matyti, kaip jaunimas gražiai rinkosi ir koks buvo džiaugsmas šokti tokioje gražioje ir didelėje salėje. Jaunimas už tai buvo labai dėkingas. Maniau tokį vakarą jaunimui kasmet suruošti, bet, deja, neteko sulaukti sekančių metų Kaune, nes vyras buvo vėl perkeltas į Romą ir turėjome su ašaromis palikti Kauną.

Vėliau M. Pečkauskaitės gimnazija jau turėjo visas aštuonias klases, o jos nuomojamas namas jai buvo per mažas ir ankštas. Reikėjo galvoti apie erdvesnių namų įsigijimą. Kaune tinkamo namo gimnazijai sunku būtų buvę rasti, tad kreipiausi į Vidaus

VAZ VI

Užaugo mūsų šeimoje trys vaikai. Vienas gimė Lietuvoje, vienas — Vokietijoje, o trečias — Amerikoje. Mes, tėvai, baigę mokslus Europoje, liepsnoję karui, žūstant milijonams žmonių, kultūros ir civilizacijos lobynams, išgelbėjome save šiaidieniai egzistencijai. Emigracijoje nepastebimai skiepijome savo vaikuose nepasitikėjimo jausmą. Nepajėgdami įsijausti į šio krašto gyvenimo problemas ir suprasti jų vedamą politiką kitų tautų atžvilgiu, neišsiliesime, neišsilysiu, nes mūsų akys liko atgręžtos į prarastos gimtosios žemės tolius. Slinko metai po metų vis tikint, kad gyvename utopija, o realybė liko ten. Kiekviena nesėkmė, ištikusi šią naują tėvynę politiniame, finansiniame, ūkiškame ar valdiniame aparate, praeidavo pro šali mūsų per daug nepaliesdama ir neįskaudindama. Mes tuo pat kartu palygindavome mūsų brolių vargą gimtinėje, prarandančių viltį gyventi laisvėje nepriklausomų tautų tarpe. Namuose niekad netrukėjo kalbos apie praeities šviesias ir tamsias valandas. Nesibaigėdavo ir nuolatiniai rūpesčiai lietuviybės išlaikymo savo vaikuose ir jų vaikų vaikuose. Pradėjo vaikai eiti į mokyklas. Štai ir girdi namuose prie stalo:

— Bepigu jums, išdykėliai, pasistumdote, paįsdykaujate ant kampe, kol autobusas ateis, ir nei sušalę, nei sušlapę į gimnaziją nuvažiuojate, o paklausykite, kaip jūsų tėvelis į gimnaziją eidavo . . .

— Jau girdėjome, girdėjome apie tėvelio pasakojimus, kad į mokyklą buvo trys kilometrai. Reikėdavo eiti miško pakraščiu, viensėdijose ūkininkų piktų šunys puldavo ir ne bet kokie, bet dramblio didumo ir baisesnės už tigra. Kad mokytojai su liniuote per delnus plekštelėdavo nusikaltusiam mokinukui ir po pamokų palikdavo. Iš baimės kinkos virpėdavo grįžtant namo temstant pro tamsią giria, pelėdoms ūbaujant . . . Nebūdavo geltonų, didelių mokyklinių autobusų, neturėjote ir kelių, kur jie neįklimptų . . .

— Na, ir kokios čia jūsų, vaikai, šnekos? Jūsų tėvelis, dar vaikas būdamas, neteko savo tėvo ir užaugęs našlaitėliu yra jums šviečiančiu pavyzdžiu, kad pasiryžimas nugalėti visas

kliūtis, kad visi nepritekliai paskatina didesniai norui baigti mokslus, o laisvas laikas nėra piktnaudojamas nieko neveikime . . .

— Mama, papasakok geriau apie Kauną ir savo gimnaziją. Ar tuėjai į gimnaziją?

— Ar ašėjau į gimnaziją? Ir koks iš viso čia klausimas? Žinoma, kadėjau ir dar ne į bet kokią, o Marijos Pečkauskaitės vardo privatinę gimnaziją.

— O tai panašiai kaip pas mus katalikiškos.

— Gal ir ne visai taip, — atsakiau.

— Mano gimnazija buvo pati jauniausia savo amžiumi tarpe kitų Kauno gimnazijų, nes gimusi pradžios mokyklos suoluose, buvo beauginanti savo pirmąją laidą gyvenimui. Jauni, užsidegėliai mokytojai, vargo nematę miestiečiai vaikai, pasiaukoję tėvai, be jokios valstybinės paramos pasirūpino savo gimnaziją padaryti vertą jos vardo. Pradžia buvo sunki. Ateitininkų rūmuose, Laisvės alėjoje prisiglaudėme dviejuose aukštuose, šiaip taip sustalpino ir mokytojai savo nedidukame kambaryje. Gavome leidimą naudotis didžiąja Ateitininkų sale pertraukų metu ir puikiu kiemu, kuris žiemos metu pavirsdavo į neblogą čiuožyklą ir mums, ir studenciokams, ir miestiečiams.

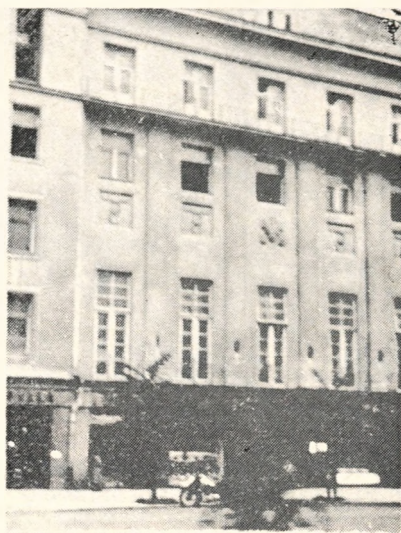
— O tai tame kieme jūs ir stumdavotės, o motinos pataliuodavo ir vyresnieji?

— Ne, kieme vykdavo niekieno neįvesta tvarka: sportininkės užsikariaudavo vietą žaisti kvadrata, jaunesnieji lakstydavo "šuniukais", stambesnieji ar nerangesni pradėdavo "koldūnų" žaidimą, o "zubrilkos" ir pertraukos metu "zubrindavo". Šaltam orui esant, didžioji pertrauka sutraukdavo visus į salę. Čia susitikdavo ir pradžios mokyklos mokinukai ir gimnazistai. Mokytoja Serkšnienė su Malinauskiene išlėto eidavo ratu, aplipusios per dvi eiles į jas išikabinusiomis mokinėlėmis, o mokytojas Žilionis, apspiestas berniokų, nespėdavo atsakinėti į klausimus — "Kodėl?" . . . Mes, pirmoji laida, t.y. būsimoji pirmoji laida, skaitėmės jau panos ir nuo visų stengėmės laikytis atokiai. Mokėmės modernišku šokių namie, o praktikavomės salės kampe prie pianino, kurį trankė niekada nepailstanti skambinti Valė Žilinskaitė su "Paskutinį sekmadienį, šandie mes išsiskirsim . . ."

Taip tai tango, vaikai. Bet koks buvo mūsų nusivylimas, kai Šimtadienio vakarui atėjus, negavome teisės šokti tango, o turėjome pasitenkinti labiausiai modernišku šokiu — anglų valsu . . . Paskyrėme ir prizą už geriausiai sušoktą anglų valsa, tačiau jį nusinešė Jagminaitė su savo partneriu, abu aušrokai. Matyt, per mažai tą šoki praktikavomės. O gal ir partneriai nebuvo tokie šaunūs kaip jos.

— Na, mama, o beisbolą ir futbolą kas lošdavo?

— Ne, tai ne mūsų laikų sporto šakos. Tokių Lietuvoje iš viso nebuvo.

Gimnazijos patalpos Ateitininkų rūmai Kaune.

Vaidas nuo Vytauto kalno

Tautinių šokių 1938 m. varžybų laimėtojos Ukmergė ir gimnastikos mokytoja Gražina Vokietaitytė

reikalų ministerį Rusteiką, prašydamas, kad valdžia paskirtų gimnazijai žemės sklypą, kuriame būtų galima pastatyti naujas ir didesnes patalpas. Sklypas buvo valdžios paskirtas, bet sovietų okupacija padarė galą šiam sumanymui. M. P. gimnazija visiems paliko geriausius ir maloniausius prisiminimus.

Linksmasis

“Šimtadienio”

vakaras 1940 m.

Panašus į beisbolą — muštukas, ir mes jo mokėmės, bet, kai nuvažiuojome į Ukmergę, į Lietuvos gimnazijų varžybas, to muštuko žaisti, tai gavome pylos ir neatlaikėme provincijos gimnazijų veržlumo, greitumo ir stiprumo.

— Tai supylė jūsų gimnaziją ir grįžte nosis nukabinę?

— Ot ir ne! Grįžome namo laurais pasipuošusios, sveikinamos mokytojų ir mokinių, nes parsivežėme antrąją vietą visoje Lietuvoje už mūsų puikiai sušoktą tautinį šokį “Džigūną”. O tą šokį iš senovinių tautosakos archyvų palaidotą atkasė, sucementavo, surimavo ir suorkestravo mūsų pasišventusi gimnastikos mokytoja Gražina Vokietaitytė.

— Gerai, gerai, bet čia vistiek ne sportas. Tai sporte jus vis nugalėdavo kitos gimnazijos?

— Tai ko gi neklausote, o prašote, kad pasakočiau. Juk sakiau, kad kие-ka žaisdavome.

— Ką, kvadrata?

— Kvadrata. Bet saulietės buvo už mus stipresnės, ir pralošėme prieš “Saulės” gimnaziją. Bet mes labai gerai lošėme ping-poną. Šodaitė ir Varnauskaitė išėjo kaip pirmos ir antros vietos laimėtojos Kaune įvykusiose Lietuvos gimnazijų rungtyne, taigi ir mūsų gimnazija tuo pačiu. Negalime užmiršti ir orasvydžio. Laimėjome puikų aliejinį paveikslą, su įrašo auksine lentele ir auksiniuose rėmuose, bet dėl jo teko dar ir tarp savęs pakovoti. Žaidėjos buvo visos iš mūsų aštuntos klasės, o kapitonė Andriūnaitė — iš septintos. Įvyko susistumdymas prie septintos klasės durų, garsiai nuskambėjęs koridoriuje. Kapitonė, nors ir puiki sportininkė, nepajėgė apginti savo paveikslą prieš visą savo komandą, ir jis liko kabėti aštuntos klasės užpakalinėje sienoje — mūsų nugaromis ginamas, o mokytojų akimis glostomas.

— Tai ir pasakė mama: “Mokytojų akimis glostomas”. Kokie tie jūsų mokytojai buvo? Ar linuotėmis netrunkydavo, kaip tėvelis pasakojo? Švelnūs kauniečiai . . .

— Turėjome mokytojus, kaip ir kiekviena gimnazija, pasišventusius, per vargą mokslą pasiekusius, atiduo-

dančius mums gal didesnę dalį savęs nei kiti, nes jie statė savo rankomis, kūrė savo sugebėjimais ir dalinosi savo išmintimi, rikiuodami naujai gimstančią mokslo šventovę Lietuvos viduriniųjų mokyklų eilėse, kaip pirmą tokią gimnaziją, kur šalia anglų dėstomosios kalbos, atsistojo kaip lygiateisė — prancūzų kalba.

— Prancūzų kalba? Tai iš kur tu, mama, kalbi vokiškai, o prancūziškai tik skaitai?

— Vokiečių kalbos išmokė alkis, pastogės ieškojimas, liepsnojas frontas, bombų apsaugos bunkeriai. Vokiečių kalba — vargo kalba ir išlikimo. Prancūzų — jaunystės svajonių, romantikos ir misticizmo kalba. Mūsų prancūzų mokytojas buvo Monsieur L. Prou, nei vieno žodžio nemokąs lietuviškai, visą laiką judrus, šnekus ir išsimylėjęs. Ir kaip jis mokėjo savo mokines padaryti sau lygiomis, moteriškesnėmis nei jos tada buvo, jautresnėmis grožiui ir Europos kultūrai, kurios širdis pagal jį buvo Paryžius. Išmokė jis mus svajoti apie tolimus kraštus, jų kultūros lobynus, kuriuos pasiekti ir mes galėjome, jei tik geriau pasistengtume prancūziškai mokytis. Stengėmės neverčiamos, susižavėjusios ir aišku su Birutės Jankauskaitės pagalba, jos siunčiamomis “špagalkomis” negabiosioms . . .

Direktorius A. Šerkšnas buvo griežtas, mažai besijuokias ir jo privengdavome, bet reikale, jis visada būdavo labai teisingas ir beužjaučias savo mokinius. Direktorių Igną Malinauską mylėjome, nes jo nebijojome. Klasės mokytoja Puodžiukynienė gindavo mūsų nepavykusius “šposus” mokytojų kambaryje, kad ir šiuo atveju. Tikybos mokytojas kun. Kirvelaitis buvo didelis rūkorius, nemėgome jo kvapo nei iš tolo ir rudų pirštų, lėtai verčiančių dienyno lapus. Tai nutarėme jį pamokyti. Tad kartą apstojome ratu jam paliekant klasę ir drąsiausioji prisėgė prie sutanos popirosų dėžutę “Kir”, su kuria jis ir nulingavo į mokytojų kambarį, visiems mokiniams koridoriuje leipstant iš juoko. Gera buvo ir klasės auklėtoja, nes klasės drąsiausioji gavo iš elgesio 5, užuot išlėkus iš gimnazijos. Geri buvo laikai . . .

Matematikos turėjome du mokytojus: Puodžiukyną ir Jučį. Puodžiukynas kažkaip imdavo maloniai šypsotis tik tada, kada būdavo pasirengęs susukti dvejetą, o Jucys prisiminimuose liko, kaip Šv. Petras išleidžias sielelę, gal ir nevisai užtarnautai, į dangaus karalystę, kai iš pataisos išgelbėdavo parašydamas 3 su dviem minusais. O tas jau reiškė didelį palengvėjimą, t.y. vasaros darbą.

— Kas ta pataisa, kas vasaros darbas? — klausinėjo vaikai.

— O tai tik vienas barjeras, kurį reikia tinginiui perskoti visose Europos gimnazijose, kad būtų gudresniu už čionykščiu gimnazijų absolventus.

Lietuvių kalbą dėstė mokytojas Kralikauskas, kuris buvo vienas iš žmonių, turinčių tą nemeluotą jautrumą artimui, ir skaisčiai vadindavome kiekvieną kartą nudžiugus, susijaudinus ir nustebus. Klasės gražuolės mėgindavo jį vilioti ir pagal išraudimo laipsnį matuodavo savo pasisėkimus, o gal ir pažymio pataisymo sąskaiton “šaudydavo” jį ilgais žvilgsniais . . .

Anglų kalbos mokytoja Kisieliienė, kurią jau labai angliška vadindavome “Pudding”, buvo išdidi, graži ir pasidarė mum daug artimesnė, nes, kai laukdama šeimos, sunkiai eidavo koridoriu, nešdama priekyje savęs dieną, lyg apsaugojimui savo būsimą kūdikio nuo koridoriuje besigaudančių, nusisėdėjusių mokinukų žaidžiančių “šuniukais”.

— Mums nereikalinga lotynų kalba čia Amerikoje, o jūs ją “kaldavote”?

— Vaikai, vaikai, mes ją ne tik “kaldavome”, bet naktimis išpraktavę šokdavome iš miego, prarasdavome apetitą ir norą gyventi, kai artėjo rašomasis ir “Antikvare” būdavo išparduoti visi Virgilijaus vertimai. O jei koks aušrokas ar jėzuitas ir pasigalėdavo paskolines savo nuzulintą “Virgilijų”, rašomųjų metu ne kartą per skubėjimą nusirašydavome po suolu ne tą skyrelį ir gaudavome dienynan kuolą.

— Kuolą? Tokio mes neturime!

— O kaipgi? Turite “F”. Ar ne kuolas? Gal tik ne taip baisiai skamba. Neužmiršome lotynų kalbos, negalime užmiršti ir jos mokytojo Kazio Baubos. Truputį praplikęs, rieta nosyte su pensne, visada susirūpinęs negabiaisiais mokiniiais, dalyvaujas jų linksmame gagenime, vienu žvilgtelėjimu galįs suvaldyti penkiolika išdykusių mergaičių. Reikėjo jam ir naujo kostiumo, ir geresnės mitybos. Mylėjome jį visos be išimties iki paskutinės minutės, iki jo per ankstyvos mirties Vokietijos kacete.

Mūsų pirmoji laida, subrandinta, išmokyta, visų mokytojų pasididžiavimas — pilna aštuoniaklasė Marijos Pečkauskaitės gimnazija! 1940 m. birželio mėn. 15 d., švenčiant išleistuves, gatvėmis riedėjo svetimi tankai, sugriovė jaunuolių ateitį, išblaškė po visą pasaulį . . . Taip baigė savo pasakojimą Vida, viena iš pirmosios laidos.

MOKSLO DIENOS

NORA KULPAVIČIENĖ

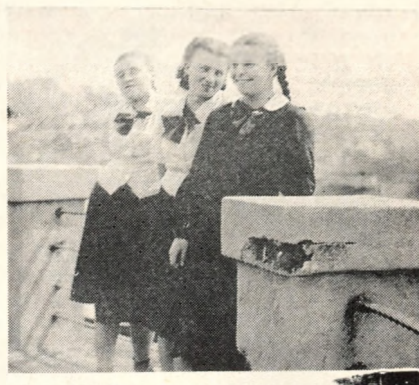
Marijos Pečkauskaitės vardo privatinė gimnazija Kaune buvo tokia pat kaip ir visos kitos lietuviškos gimnazijos: su tais pačiais vargais ir džiaugsmiais, su gerais ir ne taip gerais mokytojais, su protingais ir ne taip protingais mokiniais, su išdaigom ir pokštais, kurie visame pasaulyje yra panašūs. M. P. gimnazija buvo maža savo apimtimi ir ne labai turtinga savais finansiniais ištekliais. Pradėjus nuo saujelės mokinių palaipsniui buvo kopiami aukštyn, kol į gyvenimą išėjo pirmoji (1940 m.) ir vienintelė laida. Tie bendri augimo ir kopimo aukštyn metai visus sujungė į bendrą draugišką sugyvenimo nuotaką, kuri mūsų širdyse ir atmintyje išliko iki šių dienų ir kuri M. P. gimnaziją padarė skirtinga nuo kitų.

Mūsų klasės dauguma mokinių buvo baigę K. L. M. S-gos pradžios mokyklą, su mūsų klase ir buvo pradėta gimnazija (1933 m.). Santykiai tarp visų buvo labai draugiški, ir visi jautėmės lyg vienoje didelėje šeimoje. Gimnazijos steigėjai ir pagrindiniai auklėtojai-pedagogai: K. Ruginis, I. Malinauskas ir A. Šerkšnas turėjo daug įtakos mūsų charakterių ir pasaulėžiūros formavime. Būdami jaunesnėse klasėse, mes daugiau domėjomės šokiais ir krepšiniu. Vėliau darėmės kritiškesni ir pradėjome daugiau kreipti dėmesio į gyvenimiškas ir socialines problemas. Mėgome diskutuoti su mokytojais, o ypač su A. Šerkšnu auklėjimo pamokų metu. Bet geriausias diskusijos buvo mūsų pačių tarpe apie mokytojų dėstomus dalykus ir metodus, apie gimnazijai įtakingus tėvus, apie bendrą santvarką ir valdžią ir t.t. Prisimenu, kaip susirinkome mes, septintokai, pirmąją mokslo dieną prasidėjus Vokietijos karui. Išsigandę kalbėjome, kas būtų, jei ir pas mus prasidėtų karas. Svarstėme, kuo ir mes galėtume prisidėti ir padėti savo kraštui. Nors daugumas buvome šešiolikamečiai,

bet entuzijazmo ir patriotiškumo netrūko. Per mūsų griežtą kritiką pradėjo ir literatūros mokytojo J. Kralkausko naujai išleistas novelių rinkinys. Mes jį mėgome, kaip gerą mokytoją ir nuostabų pasakotoją. Tik vargas buvo tiems, kurie blogiau lietuviškai kirčiavo. Prie gerų pasakotojų priklausė ir piešimo mokytojas V. Bičiūnas, žinojęs daug įvykių iš Lietuvos kūrimosi laikotarpio ir meno pasaulio, kurio mielai klausydavome.

Mūsų gimnazijos vadovai šalia pedagoginių problemų turėjo problemų ir su Tėvų komitetu. Nors A. Šerkšnas ir mėgo vartoti posakį, kad "tėvų kišenių mums nieko nereikia", bet atsitikdavo įvairių kurjuzų, o ypač su įtakingom motinom. Kažkas pradėjo reikalauti, o spaudimas buvo labai didelis, kad šokių metu berniukai dėvėtų baltas pištines... Tai išgirdusios, mergaitės puolė su ašarom maldauti A. Šerkšną, kad apsaugotų mus nuo tokios viešos gėdos. Kas nulėmė — nežinau, bet apie pirštines daugiau nieko negirdėjome. Liaudies meno populiarinimas turėjo atgarsių ir pas mus. Gimnazijos vadovybė, gal ir su Tėvų komiteto pagalba, bandė šalia modernių šokių įvesti ir bendrus liaudies šokius, kaip ragučiai ir kitus, bet tai didelio pritarimo neturėjo iš šokančiųjų pusės. Kai dabar taip dažnai matome Amerikoje, Anglijoje ir kituose kraštuose net karališkuose rūmuose šokančius liaudies šokius, tai gaila, kad tada Lietuvoje jaunimo tarpe bendrą liaudies šokių tradiciją neprigijo.

Daugiausia išdaigų pridarydavome penktoje ir šeštoje klasėje. Menkos buvo tos išdaigos, palyginus su šių laikų. Blogiausia, kad visada, kada nereikėdavo, atsirasdavo iš kažkur direktorius. Na ir atsėdėdavom pavieniai ir visa klasė už viską: už matematiką, kurį suolais prispaudėm, už prancūzą, kuriam užstatėme patefoną klasės spintoje, už kapelioną, kuriam

Ant gimnazijos stogo

žydiškus laikraščius skaitėme, už pagadintus nervus darbėlių mokytojai, už popierių krepšio ant galvų maustymą, ypač kai ne ant tos galvos patikai... Septintoje klasėje išdaigos mažėjo, darbo buvo daug, mes patys brendome ir rengėmės išeiti į gyvenimą.

Malonių prisiminimų paliko ir gimnazijos ekskursijos, kurios buvo ruošiamos kiekvienais metais į gražiausius Neries ar Nemuno pakrančių klonius. Gamtoje mokytojai ir mokiniai įsijungdavo į bendras sportines varžybas, pasivaikščiojimus, dainas, šokius ir užkandžius. Sesė s. S. Šarauskienė, mergaičių draugovės "Liepsna" (įsteigta 1934 m.) globėja, visada parūpindavo palapinę ir skautišką nuotaką (veikė ir berniukų draugovė). Visų mėgiamos buvo ir medelių sodinimo šventės. Per tiek metų Kauno apylinkėse suaugo gražūs miškai, kur ir mūsų rankų darbas prisidėjo. Vieną kartą, grįžtant iš tokios sodinimo šventės, užsukome ir į aerodromą. Atsirado ir norinčių paskraidyti. Sumetėme po du litus, prisiprašėme tuometinį klases auklėtoją K. Baubą, kad pasirašytų už nepilnamečius ant leidimo skraidyti. Lėktuvėlis buvo mažas sportinis keturių vietų. Priekyje susėdo K. Bauba ir pilotas lt. J. Dženkaitis, o mes susispaudėme užpakalinėje dviejoje sėdynėse. Na ir skridome: Pranas, Mindaugas, Giedrė, Iza

"Liepsnos" draugovės skautės iškylauja; (dešinėje) su globėjais, viduryje Gužienė, s. S. Šarauskienė, A. Šerkšnas, s. Gudauskienė.

1939 m. VI-ji klasė, (dešinėje) penktokės ir šeštokės su gimnastikos mok. G. Vokietaityte.

ir aš. Viskas traškėjo, drebėjo, mėtėsi iš vienos oro duobės į kitą, o mes sėdėjome įsikibę vienas į kitą ir bijojome pažvelgti žemyn. Buvo verta ir dviejų litų ir visų nemalonumų vėliau! Darėme ir pavienių klasių ekskursijas. Kartą, mažesniui skaičiui ekskursantų susirinkus, klasės auklėtojas pasamdė taksį ir važiovome į Kulautuvą. Važiovome trim aukštais, net ir šoferis stebėjosi kiek daug sutilpo: A. Šerkšnas, E. Šerkšnienė ir dvylika mokinių. Viskas buvo gerai, tik dėl vietos stokos palikome sumuštinis ir pinigines. Mūsų globėjas užsakė ledų, o mes sušveitėme ir ant stalų stovinčią duoną. Stebėjosi padavėjai, kad dar nematė valgančių grietieninius ledus su rugine duona.

Gimnazijoje buvo skatinamas bendravimas su kitomis mokyklomis. Mūsų klasė užmezgė draugystę su ta pačia klase Kėdainių gimnazijoje. Mūsų klasės auklėtojas K. Bauba pažinojo anos klasės auklėtoją, piešimo mokytoją A. Vaškevičių. Nuvykome į Kėdaines, kur buvome gražiai priimti, aprodytas senamiestis, pavaišinti ir pasišokome. Sekančiais metais mes pasikvietėme kėdainiškius, ir nuvedėme į teatrą, o paskui irgi pasilinksminome. Užsimezgė daug draugysčių ir laiškų susirašinėjimas. Po daugelio metų viena pora ir susituokė, bet tai jau kita istorija. Paskutinioji gimnazijos ekskursija įvyko 1940 m. į Vilnių. Tada jau buvome septintokai ir stengėmės daugiau įsigilinti į miesto menišką ir istorines grožybes.

Kai kas nors yra mažai žinoma, tai visada atsiranda kažkokia paslaptin-

gumo skraistė. Apie mūsų gimnaziją žinoma buvo mažai jau vien dėl mažos apimtys. Atsiradęs pavadinimas "ponų gimnazija" irgi prisidėjo prie to paslaptinumo. Aukštųjų valdininkų procentiniai buvo nemažiau ir kitose privačiose ir valdiškose gimnazijose. M. P. gimnazijos daugumą sudarė įvairių profesionalių vaikai. Panašių gimnazijų yra visuose kraštuose, netruksta jų ir Rytų Europoje, į kurias pakliūti tikrai nėra lengva. M. P. gimnazija nebuvo turtinga savo ištekliais ir to išdavos privesdavo prie kurjuzų. Vieną kartą metuose buvo rengiamas vakaras su programa ir šokiais. Tam tikslui buvo nuomojama Ateitininkų salė ir orkestras, tokiu būdu susidarydavo nemažos išlaidos. Kad jaunimas galėtų dažniau pasižokti, buvo nuspręsta daryti atskirų klasių šokių savose klasėse. Buvo išnešami suolai, papuošiamos sienos, parūpinama sumuštinų ir spanguolių sunkos gėrimo. Dažnai atsilankydavo A. Šerkšnas su žmona, mokytojai: Puodžiukynai, Jucys ir kiti. Prie pateto muzikos praleisdavome trejetą valandų. Šie subuvimai visų buvo mėgiami. Greit pasigirdo kalbos, kad toje "ponų" gimnazijoje rengiami kažkokie slapsti baliai. Ir kažkokiam bukam žurnalistui tiek užkliuvo, kad net aprašė "Lietuvos Aids" neigiamų įvykių skyriuje... Turbūt mūsų gimnazija kai kam buvo krislas akyje.

Pats kritiškiausias momentas pradedančiam pedagogui yra tie keli žingsniai tarp klasės durų ir stalo. Sunkiausiai tuos žingsnius žengė mūsų naujasis matematikos mokytojas.

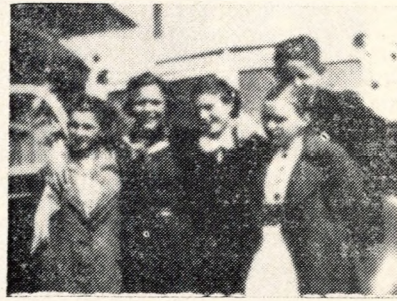
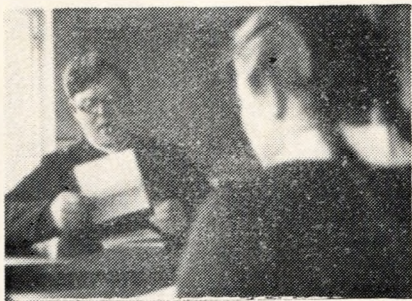
Gaila, kad tada jis nežinojo, kad ir mes jo bijojome kaip ir kiekvieno matematiko. Kai po daugelio metų rasdavau "Aiduose" jo įdomių straipsnių apie Žemaitijos etnografiją nežinojau, kad tai tas pats buvęs mūsų matematikas. Tik vėliau, perskaičius jo rašytas knygas — "Metai praeityje" (prisiminimai) ir "Mes grįžtame" (jauno žmogaus dienoraštis), paaiškėjo jo nedrąsa, pedagoginis nepatyrimas ir sunkiai pasiektas mokslas. Aleksandras Pakalniškis, pasirodo, esąs ne tik geras matematikas, bet ir gabus rašytojas. Tikimės sulaukti jo dienoraščių tąsų, kur bus daugiau minima ir P. M. gimnazija.

Ir dabar, po daugelio metų, su meile ir pagarba prisimename savo buvusius mokytojus gyvus ir mirusius, visus mokslo draugus, išsiblaškiusius įvairiuose kontinentuose ar iškeliavusius amžinybės. Visus mus riša draugiškumo ir meilės liepsnelė, kuri buvo uždegta rašytojos Marijos Pečkauskaitės ir mums įžiebtą Jos vardo gimnazijoje.

* * *

Marijos Pečkauskaitės gimnazijos mokytojai. Direktoriai: K. Ruginis, I. Malinauskas (Malėnas), A. Šerkšnas; matematika — I. Malinauskas, A. Jucys, A. Pakalniškis, A. Puodžiukynas; lietuvių kalbos ir literatūros — A. Šerkšnas, K. Ruginis, J. Kralikauskas; prancūzų kalba — M. Striogaitė, L. Prou; lotynų kalba — K. K. Puileikis, Jočys, K. Bauba; anglų kalba — J. Malcienė; piešimas — V. Bičiū-

Kun. P. Kirvelaitis, šeštokai pamokose ir iškilose

Garsioji Laisvės alėja, gimnazistų susitikimo ir "šlifavimo" vieta.

GARBĖS PRENUMERATOS

Adomaitienė O., Jamestown, N. Dakota, Agurkienė J., Omaha, Nebr., Ambrazaitienė G., Kalamazoo, Mich., Asminienė G., Livonia, Mich., Baikaitienė O., Chicago, Ill., Balčiūnienė M., Woodhaven, N.Y., Balsevičienė S., Ottawa, Ont., Baublienė E., Detroit, Mich., Benkienė E., Omaha, Nebr., Bičiūnienė J. Chicago, Ill., Bieliauskaitė L., Toronto, Ont., Budrienė V., Elizabeth, N.Y., Buškutė G., Chicago, Ill., Černiauskienė J. Detroit, Mich., Cibienė E., Great Neck, N.Y., Damašienė V., E. Chicago, Ind., Danienė D., Ottawa, Ont., Dulskienė A., Brockton, Mass., Eikiniene O., Brockton, Mass., Galeckienė E., Eden, Ont., Gaurienė

nas, A. Janulis; tikyba — K. K. Žitkus-Žitkevičius, S. Yla, A. Grauslys, P. Kirvelaitis ir kitų religijų dvasiškiai; gamta - biologija — A. Puodžiukynienė; geografija — A. Šerkšnas; istorija — K. Ruginis, A. Šerkšnas; visuomenės mokslai ir filosofija — A. Šerkšnas; muzika — P. Kaupelytė-Kaveckienė, A. Račiūnas, Kiškis, Virbickas; gimnastika — Dineikienė, G. Vokietaitytė, Varanka, Butkus; rankų darbai ir namų ruošia — Glemžienė ir M. Užupytė-Polteraitienė; auklėjimas — K. Ruginis, A. Šerkšnas.

E., Breksville, Ohio, Grebliūnienė M., Colorado Springs, Colo., Grigelienė A., Union, Ont., Griškelienė O., N Miami Beach, Fla., Gurėnienė M., Hayward, Wisc. (2 m.), Gutauskienė E., Caracas, Venezuela, Ignatavičienė J., Toronto, Ont., Indreikienė A., Pacific, Calif., Indriūnienė E., Wheaton, Ill., Jaugelytė R., Omaha, Nebr., Jokšienė M. (2 m.), London, Ont., Jonaitienė J., Stayner, Ont., Jonynienė A., Detroit, Mich., Juodaitienė I. (2 m.), Holden, Mass., Juodinskienė E., Detroit, Mich., Juodvalkienė O., Chicago, Ill., Juodvalkienė H., Oshawa, Ont., Jurgaitienė E., Three Oaks, Mich., Jusionienė J., Santa Monica, Calif., Juškienė G., St. Petersburg, Fla., Juzumienė M., Toronto, Ont., Kalendrienė V., Weston, Ont., Karečkienė M., Jamaica, N.Y., Kazilienė P., Concord, Ont. (2 m.), Kazlauskienė S., Chicago, Ill., Kerševičienė E., Chicago, Ill., Kriškėčiūnienė E., Willowdale, Ont., Kryžanauskienė A., Stayner, Ont., Kuncaitienė L., Raleigh, N.C., Kuzmienė G., Chicago, Ill., Labuckienė J., Val Caron, Ont., Laureckienė P., Delhi, Ont., Lukošienė P., Hamilton, Ont., Mačiulaitienė B., Dandenong, Australia, Mačiūkienė A., Chicago, Ill., Mackonienė S., Chicago, Ill., Makaitienė G., Norwood, Mass., Marcinkienė M., Chicago, Ill., Maskoliūnienė M., Santa Monica, Calif., Ma-

tulionienė J., Madison, Wisc., Mažekienė O., Cleveland, Ohio, Merkevičienė M., Omaha, Nebr. (3 m.), Minelgienė A., Olympia, Wash., Murauskienė T., Hamilton, Ont., Nacevičienė I., Etobicoke, Ont., Henortienė K., Hartford, Conn., Nokes N., Halifax, N.S., Norkienė M., Toronto, Ont., Ofrossimow S., Brookline, Mass., Ottienė V., Toronto, Ont., Kun. B. Pacevičius, Toronto, Ont., Palionienė G., Madison, Wisc., Paliulienė V., Barry, Mass., Patamsienė S., Norristown, Pa., Perkauskienė B., Hamilton, Ont. (2 m.), Petraitienė S., Toronto, Ont., Petronienė D., Dearborn Hts., Mich., Petrulienė S., Toronto, Ont., Radzivanienė A., Richmond Hill, N.Y., Ratavičienė A., Otterville, Ont. (2 m.), Razulevičienė E., Norwood, Mass., Ribinskienė O., Westland, Mich., Rimkienė M., Cicero, Ill., Rimkūnienė I., Lakeside, Mich., Rudienė M., Chicago, Ill., Ruibienė O., Chicago, Ill., Rusinienė A., Etobicoke, Ont. (2 m.), Sakalauskienė E., Los Angeles, Calif., Santoski G., Chicago, Ill., Sergalienė S., Weston, Ont. (2 m.), Šileikienė V., Woodhaven, N.Y., Simanavičienė R., Mississauga, Ont., Simonaitienė O., Cicero, Ill., Sirusienė E., Flemington, N.J., Skobeikienė S., Richmond Hill, N.Y., Skruodienė P., Cicero, Ill., Šlekienė K., Toronto, Ont., Šmigelskienė A., Toronto, Ont., Smirnow G., Swartz Creek, Mich., Snarskienė D., Worcester, Mass., Sostakienė O., Detroit, Mich., Stankevičienė M., Leederville, Australia, Staškevičienė O., Port Colborne, Ont., Taunienė R., Putnam, Conn., Tautvilienė B., Washington, D.C., Tevelienė E., Hamilton, Ont., Vaičaitienė G., Chicago, Ill. (2 m.), Vaičaitienė O., Largo, Fla., Vaidilienė D., Toronto, Ont., Vaitiekūnienė D., Hamilton, Ont., Vaitienė V., Bloomfield Hills, Mich., Vaitonienė A., Weston, Ont., Vaškienė V., Cheltenham, Pa., Vidugirienė I., Weston, Ont., Vitkuvienė A., W. Hartford, Conn., Vizbarienė E., St. Petersburg, Fla. (2 m.), Wackell A., Worcester, Mass., Zdanienė A., Wethersfield, Conn., Zdaržinskienė O., Ormond Beach, Florida (2 m.), Žukienė A., Great Neck, N.Y.

Seni draugai po daugelio metų: Liuda Laurinavičiūtė - Alssen, Viola Vazbytė-Tumascienė ir Birutė Jankauskaitė - Prapuolenienė; Algis, Juozas, Giedrė, Iza, Pranas, Liuda, Mindaugas, Juozas, Lialia

